

Bir medya pratiği olarak afet haberciliği

Disaster reporting as a media practice

Gölten Acar^{1*} , Tamer Kavuran²

¹ Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Mersin, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İletişim Fakóltesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Elazığ, Türkiye

Özet: Bu çalışma, afet haberciliği alanında yapılan kapsamlı bir literatür taramasına dayanarak, afet haberciliğinin nasıl olması gerektiğini ve sahip olması gereken temel özellikleri bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Literatürde rastlanan çalışmaların büyük bir kısmı, afet haberciliğini genellikle belirli bir afet örneği üzerinden ya da medya yapısı ve etik sorunlar çerçevesinde incelemektedir. Bu çalışmalar, afetlerin medyada nasıl temsil edildiği, haber dilinin ve söyleminin nasıl şekillendiği, medyanın kriz anlarındaki rolü ve etik sorumlulukları gibi konulara odaklanmakta, afet öncesi dönemi göz ardı etmektedir. Afet haberciliğinin yalnızca kriz anlarında değil, afet öncesi hazırlık ve afet sonrası iyileşme süreçlerinde de toplumsal bilgilendirme, risk iletişimi ve etik sorumluluklar açısından nasıl bir rol üstlenmesi gerektiği literatürde yeterince tartışılmamaktadır. Bu araştırmada, doküman analizi yöntemi ile afet haberciliğinin temel ilkeleri, etik sorumlulukları ve toplumsal bilinçlendirme işlevi detaylı şekilde incelenmektedir. Ayrıca, afet haberciliğinin nitelikli, tarafsız ve toplumsal dayanıklılığı artırıcı bir pratik olarak nasıl geliştirilebileceği üzerinde durulmaktadır. Çalışmada, afet haberciliğinin yalnızca olay anında bilgi aktaran bir araç olmanın ötesinde, toplumun afetlere karşı hazırlıklı olmasında, risklerin doğru anlaşılmasında ve afet sonrası iyileşme sürecinde de aktif bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, afet haberciliği literatürüne hem teorik hem de pratik açıdan yeni bir bakış açısı sunmayı ve bu alandaki eksiklikleri gidermeye katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Afet türleri, Afet haberciliği, Risk iletişimi

Abstract: This study is based on a comprehensive literature review in the field of disaster journalism and aims to examine how disaster journalism should be practiced, as well as the essential characteristics it should possess, through a holistic approach. Most of the existing studies in the literature tend to focus on disaster journalism either through the lens of specific disaster cases or within the framework of media structure and ethical issues. These studies often address how disasters are represented in the media, the language and discourse used in news coverage, the role of the media during crises, and the ethical responsibilities of journalists. However, there is a notable gap in the literature regarding the role of disaster journalism not only during crisis moments but also in the phases of pre-disaster preparation and post-disaster recovery, especially in terms of public information, risk communication, and ethical responsibilities. In this research, the fundamental principles, ethical responsibilities, and public awareness functions of disaster journalism are examined in detail. Furthermore, the study discusses how disaster journalism can be developed as a qualified, impartial, and resilience-enhancing practice. It is emphasized that disaster journalism should not only serve as a tool for information dissemination during events but also play an active role in preparing society for disasters, ensuring accurate risk perception, and supporting recovery processes. In this respect, the study aims to provide both a theoretical and practical new perspective to the literature on disaster journalism and contribute to addressing the existing gaps in this field.

Keywords: Disaster types, Disaster reporting, Risk communication

Citation: Acar, G. ve Kavuran, T. (2025). Bir medya pratiği olarak afet haberciliği. *Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi*, 5(15), 156-176.

* Bu çalışma Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencisi Öğr. Gör. Dr. Gölten Acar'ın, Dr. Öğr. Üyesi Tamer Kavuran danışmanlığında yazdığı "Yazılı Basında Yayımlanan Haberlerin Gündem Belirleme Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi: Kahramanmaraş Depremleri Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Afetler, insan yaşamını, toplumsal düzenini ve ekonomik yapıyı derinden etkileyen, ani ve beklenmedik olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır. Afetler, ortaya çıkardığı can ve mal kayıpları ve fiziksel zararların yanı sıra toplumsal hafızada da kalıcı etkiler bırakmakta ve kamuoyunun gündemini etkisiyle doğru orantılı olarak uzun süre meşgul etmektedir. Bu süreçte afetlerin topluma aktarılmasında, kriz anlarında bilgi akışının sağlanması ve toplumsal dayanışmanın inşa edilmesinde medya kritik bir rol üstlenmektedir.

Afetlerin gerçekleşmesiyle doğru orantılı olarak bireylerin afetlere ilişkin bilgi edinme durumu da büyük ölçüde artmaktadır. Afete ilişkin bilgilerin medya aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılması süreci afet haberciliği, kriz haberciliği veya olağanüstü durumlarda iletişim ya da habercilik olarak adlandırılmaktadır (Yapku, 2024;  oşkun, 2020; Demir vd., 2019; Koç Akg l, 2017;  nal vd., 2023; Koluman vd., 2023; Ata, 2023; Yalçın, 2023). Afet haberciliği kavramı incelenirken, konuya ilişkin literatürde kavram hakkında fikir birliğine varılamamış olduğu görülmüştür. Afet dönemlerinde yapılan yayınlarla ilgili olarak kimi kaynaklarda "kriz haberciliği" (Yapku, 2024;  oşkun, 2020; Demir vd., 2019), kimi kaynaklarda "olağanüstü durumlarda iletişim" (Koç Akg l, 2017;  nal vd., 2023), kimi kaynaklarda ise "afet haberciliği" (Koluman vd., 2023; Ata, 2023; Yalçın, 2023) kavramlarının kullanılmış olduğu görülmektedir. Kavramlar birbirinden farklı gibi görünüyor olsa da ifade ettikleri anlam bakımından benzer bir biçimde kullanılmaktadır. Bu çalışmada afet haberciliği ifadesi kullanılması tercih edilmiş olup, kriz ve kriz haberciliği konusu da açıklanmaya çalışılmıştır.

İnsanlar tarih boyunca birtakım olaylar yaşamış ve bu olaylar karşısında kendi yetenekleri ve yaşanılan çağın imkanları doğrultusunda önlemler olarak süreci yönetmeye çalışmışlardır. Beklenmedik bir anda gerçekleşen ve toplumsal düzende bir bozulma oluşturan olaylar kriz olarak adlandırılmış ve gerek bireyler gerekse de kurumlar çeşitli stratejilerle bu tür olayları ve sonuçlarını engellemeye çalışmıştır (Yapku, 2024: 449). Kriz, bir veya birden fazla etkenin bir araya gelmesiyle doğal bir süreç biçiminde aniden oluşan ve önlem alınması için geç kalınan olumsuz durumu nitelemek için kullanılmaktadır ( etinkuş vd., 2018: 113). Kriz terimi, eski Yunanca 'da karar vermek, ayırmak, seçmek anlamlarında kullanılan "krinein" kökünden türemiştir ve "krisis" olarak 17. yüzyıla kadar özellikle tıp literatüründe, Hipokrat, Galen ve İbn-i Sina gibi uzmanların eserlerinde hastalığın seyrini açıklamak için kullanılmıştır. Kriz teriminin günümüzdeki kullanımı ise, beklenmeyen ve ani olarak ortaya çıkan, günlük yaşamın normal akışını bozan ve mevcut toplumsal düzenini sekteye uğratma potansiyeline sahip bir olay veya olaylar serisi anlamlarındadır (Yapku, 2024: 449; Demir vd., 2019: 50). Sosyal bilimler alanında problemli durumları ifade etmek için kullanılan kriz kavramı, aniden ortaya çıkan sosyal, ekonomik veya psikolojik gelişmelere karşı mevcut çözüm yöntemlerinin etkisiz veya yetersiz kalmasıyla ilişkilendirilmektedir (Kök, 2023: 2). Bu bakış açısıyla afetlerin birer kriz olarak değerlendirilmesi mümkündür. Toplumun işleyişinde ciddi bir bozulmaya sebep olan, etkilenen toplumun yalnızca kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkamadığı; insani, maddi veya çevresel kayıplara neden olan durumlar afet olarak adlandırılmaktadır (Shaluf, 2007:705). Bir başka tanımda ise bu etkilerin kapsamı açıklanarak, fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan kayıplara neden olan vurgusu yapılmış, bireylerin günlük yaşamlarını etkileyen, insan veya teknoloji kökenli olaylar afet olarak tanımlanmıştır (Tierney, 2019). Bu bilgilerden yola çıkararak kriz kavramının, afet kavramını da içinde barındıran geniş bir kavram olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, ölüm, sakatlanma, mal kaybı, yoksulluk gibi sorunlar ortaya çıkaran afetler, kriz olarak değerlendirilmektedir. Afetlerin krize yol açıp a madığının belirlenmesi genellikle afetin büyüklüğü ve etkisi ile doğru orantılı olmaktadır. Bir afetin kriz olarak kabul edilmesinin temel koşulları yerleşim alanlarında meydana gelerek can ve mal kaybına ya da bunlardan en az birine yol a ması olarak açıklanmaktadır (Kök, 2023: 4). Afetlerin kriz yaratması sonucunda ortaya çıkan iletişim ihtiya ı, afet haberciliği kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kriz haberciliği olarak da anılan bu kavram öncelikle afetlerde iletişime vurgu yapmaktadır.

Afetlerde iletişim, afet yönetiminin yani afetlere hazırlık, afetlerin etkilerini hafifletme, afetlere müdahale ve iyileştirme aşamalarının önemli bir yönü olarak görülmektedir. Bu bağlamda

insanları afetlerden ve afetlerin etkilerinden korumak ve ortaya çıkabilecek zararları azaltmak açısından gazetecilere ve haber kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Bunlardan belki de en temel olanı, afet öncesi uyarıların kamuoyuna iletilmesi ve olay gerçekleştiğinde olayın tüm yönleriyle haberleştirilerek halkın bilgilendirilmesidir (Houston vd., 2019: 591). Bu bilgilendirmenin yapılması için çeşitli iletişim araçlarından yararlanılmaktadır. Bu araçlar birey ve toplumların gerek yakın gerekse de uzak çevrelerinde olup biten olaylar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Bu araçlara genel olarak kitle iletişim araçları ya da kitle haberleşme araçları denilmektedir. Kitle iletişim araçlarının ve bu araçların kullanıldığı iletişim biçimlerinin yaygınlaşması ile haberleşmenin kapsamı ve sınırları daha da genişlemiştir (Tokgöz, 1981: 3). İnsanoğlunun habere olan ihtiyaçlarının karşılanması noktasında kitle iletişim araçlarının önemi büyüktür. Bu iletişim araçları iletişimin üretilmesi, dağıtılması ve tüketilmesi sürecinde kullanılan araç, gereç ve bilgiyi içermektedir (Erdoğan, 2014: 194). Kitleli iletişimin gerçeklemesinin temel unsuru olan bu araçlar medya olarak da adlandırılır ve günümüzün vazgeçilmesi pek de mümkün olmayan iletişim kanalları içinde yer almaktadır (Aziz, 2022:85). Bu iletişim araçlarının pek çok farklı işlevi olduğu da bilinmektedir. Bu işlevlerin başında haber verme olsa da eğitim, kültür, propaganda, eğlendirme, tanıtım, reklam gibi bazı diğer işlevlerinde var olduğu bilinmelidir (Tokgöz, 1981: 3-4; Aziz, 2022: 87).

Kitle iletişim araçlarının en önemli işlevlerinden olan haber, bireylerin yaşamlarını etkileyen olumlu ve olumsuz toplumsal gelişmeler hakkında kamuoyunu bilgilendiren önemli bir araç olarak görülmektedir (Durgeç, 2024: 127). İnsanı ilgilendiren, zarar ve tehlike gibi kavramlarla anılan afetlerin kamuoyu açısından yok sayılması ya da haber değeri taşımaması pek de olası değildir. Hem insana dair olması hem de büyüklük ve etki alanlarıyla birlikte düşünüldüğünde afetlerin haber olma potansiyellerinin oldukça yüksek olduğu dşnlmektedir. Kamuoyunun yakından tanık olamadıkları olaylar hakkında bilgi sahibi olmasına aracılık eden kitle iletişim araçları, afet dönemlerinde bu ihtiyaın daha da artması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Afet ncesi ve afet sonrası yapılan yayınlar toplumun bilgilenebilmesi için büyük önem taşımakta ve afet haberciliği ya da afet yayıncılığı kavramını gündeme getirmektedir (Koluman vd., 2024: 206).

Afet gazeteciliği, gerçekleşmiş, meydana gelmekte olan veya gelecekte meydana gelmesi muhtemel doğal ve insan kaynaklı olaylara ilişkin haber ve bilgilerin toplanması ve sunulması sürecini kapsamaktadır. Afet gazeteciliği, olaydan hemen önce, olay sırasında ve olayın hemen sonrasında gerçekleşmektedir. Bu gibi durularda afet gazeteciliğinin en yaygın görevi, uyarılarda bulunmak ve olup bitenler konusunda haber yapmaktır (Houston vd., 2019). Medya ve iletişim alanı, afetler hakkında bilgileri kamuoyu ile paylaşarak afet yönetiminde de çok önemli bir rol oynamaktadır. Halkı afet konusunda eğitmek, hassas bölgeleri vurgulamak, zamanında uyarı ve ikazlarda bulunmak, afet olaylarını raporlamak, etkilenen bölgeler hakkında bilgi toplamak ve iletmek, kurtarma ve yardım operasyonlarına yardımcı olmak, kamu güvenliği hakkında bilgi yaymak, ilgili makamları ve hükümet yetkililerini bilgilendirmek ve uyarmak, gönüllüler ve yardım kuruluşları hakkında bilgilendirmeler bulunmak gibi katkıları bulunmaktadır (Chaturvedi vd., 2023: 255).

Afet haberciliği, haber üretim süreçlerinin, etik sorumlulukların ve toplumsal etkilerin özel bir inceleme alanı olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde afetlerin sıklığı ve etkisi artarken, medya teknolojilerindeki gelişmeler de haberin üretim, yayılım ve tüketim biçimlerini dönüştürmektedir. Özellikle kriz anlarında, doğru, hızlı ve güvenilir bilgiye ulaşma ihtiyaı artmakta; medya kuruluşlarının sorumluluğu ve habercilik pratikleri daha fazla tartışılır hale gelmektedir. Afet haberciliği, yalnızca olayların aktarılması değil, aynı zamanda kamuoyunun yönlendirilmesi, kriz yönetimi süreçlerine katkı sağlanması ve toplumsal dayanışmanın teşvik edilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bu araştırma, afet haberciliğini bir medya pratiği olarak ele alarak, afet dönemlerinde ve afet öncesinde haber üretim süreçlerini, etik ilkeleri, medya çalışanlarının karşılaştığı zorlukları, afet haberlerinin özellikleri bağlamında ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada afet haberciliği kavramı, afet ve türleri, afetlerde haber üretim süreçleri ve afet haberlerinin özellikleri bağlamında ele alınmıştır.

Çalışmada afetlerde medyanın rolü ve sorumlulukları tartışılmakla birlikte, afet haberciliğinin temel ilkeleriyle beraber afet henüz gerçekteşmeden de yapılması gerekenler ortaya konmaktadır. Afet haberciliği konusunda yapılan çalışmaların daha çok afet ve sonrasına odaklanan çalışmalar olduğu dikkat çekmiş bu çalışmanın afet haberciliği kavramının afet konusunda bilgilendirme ve farkındalık yaratma bağlamında da ele alınması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Afet haberciliği, medya ve iletişim çalışmaları literatüründe, özellikle son yıllarda yaşanan büyük ölçekli afetlerin ardından, giderek daha fazla araştırılan bir alan haline gelmiştir. Literatürde afet haberciliği hem kriz iletişimi hem de toplumsal hafıza ve kamuoyunun şekillenmesi açısından çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmaların ortak noktası, afet haberciliğini ya spesifik bir olay üzerinden ya da medya yapısının sorunları ve etik tartışmalar çerçevesinde değerlendirmeleridir. Ayrıca, afet haberciliğinin çoğunlukla kriz anlarında gündeme geldiği, ancak risk iletişimi, toplumsal bilinçlendirme ve eğitici rolünün yeterince vurgulanmadığı görülmektedir. Medyanın afetleri çoğunlukla politik, duygusal ya da dramatik bir bakış açısıyla ele aldığı, nitelikli ve bütüncül bir afet haberciliği pratiğinin ise eksik olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın özgünlüğü ve literatüre katkısı, afet haberciliğinin nasıl olması gerektiğini, yalnızca kriz anlarında değil, öncesi ve sonrasıyla birlikte bütüncül bir yaklaşımla ele alacak olmasıdır. Literatürdeki çalışmaların aksine, bu çalışmada afet haberciliğinin temel ilkeleri, etik sorumlulukları, toplumsal bilgilendirme ve risk iletişimi gibi boyutları detaylı şekilde incelenecek; afet haberciliğinin sadece olay anında değil, afet öncesi hazırlık ve afet sonrası iyileşme süreçlerinde de nasıl bir rol üstlenmesi gerektiği tartışılacaktır. Böylece, afet haberciliğinin yalnızca haber aktaran bir pratikten öte, toplumsal dayanıklılığın ve bilinçlenmenin artırılmasında stratejik bir araç olarak nasıl konumlandırılması gerektiği ortaya konulacaktır. Bu yönüyle çalışma, afet haberciliği literatürüne hem teorik hem de pratik açıdan yeni bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir.

İlgili Çalışmalar

Konuya ilişkin yapılan literatür taramasında afet haberciliği konusunda yapılan çalışmaların büyük kısmının, afet haberciliğini ya belirli bir afet örneği üzerinden (ör. İzmir veya Kahramanmaraş Depremleri gibi) ya da genel olarak medya yapısı ve etik sorunlar üzerinden ele aldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan aşağıda bahsedilmektedir.

Bai (2022) tarafından afet haberi ve gündem belirleme konusunda yapılan “Afet haberlerinde ana akım gündem belirleme” başlığıyla yayınlanan çalışmada afet haberciliği kavramına, afet haberciliğinin neden gerekli olduğu ve gündem belirleme konusuna da vurgu yapılarak afet haberciliğinin özelliklerini incelemekte, ayrıca ana akım medyanın afet haberinde gündem belirlemedeki önemini tartışmaktadır.

Doğal afetlerden depremin medyaya yansımaları gündem belirleme bağlamında ele alan Yang vd., (2023) yaptıkları “Doğal afet olaylarının medyada yayınlanmasında gündem belirleme: Bir örnek olarak 9.5 Sichuan Ganzi Luding Depremi” başlıklı çalışmalarında afet haberciliğinde medyanın üstlenmesi gereken ahlaki ve sosyal sorumluluk, 9,5 şiddetinde olan Sichuan Luding depremiyle anlaşılmaya çalışılmıştır. Olayla ilgili, medya gündeminin belirlenmesi, izleyicilerin yönlendirilmesi ve ilgili tartışmalar üzerindeki etkisi araştırmıştır. Mevcut afet haberciliğinin incelenmesi yoluyla, ülkedeki afet haberciliğinin kusurları özetlenmiş ve bu kusurların nasıl giderileceğine dair iyileştirme önlemleri ortaya konulmuştur.

İletişim bilimleri literatürüne bakıldığında afet haberleri ile ilgili kısıtlı sayıda çalışmaya ulaşılmış, afet haberleri konusunda yapılan çalışmaların sayısının 6 Şubat’ta yaşanan ve çok sayıda can kaybına neden olan Kahramanmaraş depremlerinin ardında artmaya başladığı dikkat çekmiştir. Bu çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Koç (2006) tarafından kaleme alınan “1923-2000 Yılları Arasında Türkiye’de Yaşanan Doğal Afetlere İlişkin Türk Basınında Haber Yapılanması ve Afet Söylemleri” başlıklı makaledir. Medyanın afet haberlerindeki anlayışını ve haber dilini inceleyen çalışmada söylem analizi

yöntemine başvurularak 1939 Erzincan depremi, 1966 Muş Varto depremi ve 1999 Marmara depremi incelenmiştir. Çalışma sonucunda, medya metnindeki afet konulu içeriklerde afetin büyüklüğünün hem gücü hem de iktidarı temsil ettiği, afet söylemlerinin sosyo-ekonomik gelişime bağlı olarak siyasi iktidar ilişkileriyle eklemlendiği anlaşılmıştır.

Koç Akgül (2017) “Olağanüstü Durumlar, İletifim ve Habercilik Yaklaşımları” başlıklı başka bir çalışmada, 1939 yılında gerçekleşen Erzincan depreminden beri uzun süre gündemde kalan olağanüstü haber örneklerine yer vermiştir. Eleştirel kuram perspektifinde hazırlanan çalışma kapsamında medyanın doğal afet gibi olağanüstü durumları meydana geldiği zaman hatırladığı, hedef kitlesini hızlı şekilde haberdar ettiği ancak halkın riskler ve tehditleri algılaması, tedbir alması ve eğitilmesi konusunda katkı sunmadığı saptanmıştır.

Eldem Anar (2021) “Sosyal Medya Ortamında Yer Alan Afet Haberlerinde Etkileşim; İzmir Depremi Örneği” başlıklı makalesinde betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak, sosyal medya platformlarında afet haberciliğinin nasıl yer aldığı araştırılmıştır. Hem haber hem de kullanıcı paylaşımlarını inceleyen çalışma sonucunda, doğal afetler içerisinde en fazla depremle ilgili içerik üretildiği, afet zamanlarında afetzedelerin sosyal medya platformları üzerinden paylaşım yaptıkları ve bu paylaşımları farklı hashtagler ile ilettikleri ortaya çıkmıştır.

Sancı (2023) çalışmada, gazetecilik açısından kriz kavramını ele alarak, deprem ve medya ilişkisini tartışmış, 30 Ekim 2020 tarihinde meydana gelen İzmir Depremi özelinde kriz haberciliğine odaklanmıştır. 30 Ekim 2020 ve 30 Kasım 2020 tarihleri arasında sınırlandırılan çalışmanın kapsamını 3 mecradan 15 farklı medya kuruluşu oluşturmaktadır. Araştırmada basılı medyayı Sabah, Hürriyet, Sözcü, Türkiye, Milliyet gazeteleri; TV medyasını Fox TV, Show TV, Kanal D, Star TV, TRT 1 ana haber bültenleri; İnternet medyasını ise Ensonhaber.com, Habertürk.com, Haberler.com, Haber7.com, İnternethaber.com internet haber siteleri temsil etmiştir. Söz konusu medya kuruluşlarında yayınlanan İzmir depremi ile ilgili haberler niceliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma sonucunda deprem haberlerinin yayınlandığı mecralar farklı olsa da haberlerin yayınlanma sıklığı, haberlerde yer verilen aktörler, haberlerin temel konuları gibi başlıkların benzerlik taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Budak, 2023 “Türk medyasının depremle imtihanı: Kahramanmaraş depremini afet haberciliği üzerinden değerlendirmek” başlıklı çalışmada Türk medyasında farklı editoryal tutuma sahip gazetelerin Kahramanmaraş’ta yaşanan depreme ilişkin ürettiği haberler afet haberciliği kapsamında nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla incelenmiş, çalışma sonucunda Türk medyası tarafından depremin politik ve duygusal bir bakış açısıyla sunulduğu, nitelikli bir afet haberciliğinin var olmadığı belirtilmiştir.

Kahramanmaraş depremini konu alan bir başka çalışma ise deprem haberlerinde çocuk fotoğrafları konusunu etik açıdan değerlendiren Basmacı (2023) tarafından hazırlanan makaledir. Bu çalışmada, Kahramanmaraş depremi sonrasında ntv.com.tr, cnnturk.com.tr ve ahaber.com.tr sayfaları, 6-17 Şubat 2023 tarihleri aralığında çocuk fotoğrafı kullanımı açısından nitel yöntemlerle incelenmiş, çalışma sonucunda gazetelerin etik dışı yayıncılık sergiledikleri, doğru bilgilendirmeden ziyade fotoğraflarla duygu temasının öne çıktığı, çocuk fotoğraflarında mucize, umut, masumluk gibi temsillere yer verildiğine ulaşılmıştır.

Ata (2023) çalışmada afet haberciliği ve sosyal medya ilişkisini ele almış, sosyal medyanın afet haberciliğine olumlu katkıları üzerinde durmuştur. Bu bağlamda Twitter üzerinden ulaşılan 1451 tweet, netnografi yöntemi ile analiz edilmiş ve elde edilen bulgularda, depremler kavramı yerine felaket kavramının sıklıkla kullanıldığı, depremlerin din ve siyaset bağlamında ele alındığı, tweetlerin bilgilendirme ve toplumsal hafızanın oluşumuna katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ayan ve Keten (2023) çalışmalarında medyanın yapısal sorunları bağlamında afet haberciliği kavramını ele almış, medyanın mülkiyet ve kontrol ilişkileri ve gazetecilerin olumsuz çalışma koşulları dikkate alınarak 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri afet haberciliği kapsamında değerlendirilmiştir. Dört ulusal gazetenin örneklem olarak belirlendiği çalışma, 7 Şubat-28 Şubat 2023 tarihleri arasını kapsamaktadır. Çalışmanın sonucunda gazetelerin deprem

konulu haberleri, afet haberciliği pratiklerinden uzak kalmıştır. Çalışmada medyanın yapısal sorunlarının afet haberciliğinin olanaksızlığında belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır.

Afet haberciliği alanında yapılan literatür taramasında, Bai (2022), afet haberciliğinin ana akım medyada gündem belirleme rolünü ve bu alandaki temel özellikleri tartışırken; Yang ve arkadaşları (2023), medyanın afetlerdeki ahlaki ve sosyal sorumluluğunu, Sichuan Luding depremi örneğiyle incelemiştir. Türkiye özelinde ise, Koç (2006) ve Koç Akgöl (2017) gibi araştırmacılar, afet haberlerinin tarihsel gelişimini ve medya söylemlerini analiz etmişlerdir. Eldem Anar (2021) ve Ata (2023) ise sosyal medya ortamında afet haberciliğinin nasıl şekillendiğini ve toplumsal hafızaya katkılarını ortaya koymuştur. Sancı (2023), Budak (2023), Basmacı (2023) ve Ayan ve Ketten (2023) gibi son dönem çalışmalar ise özellikle Kahramanmaraş ve İzmir depremleri üzerinden medya pratiklerini, etik sorunları ve yapısal engelleri incelemişlerdir. Bu çalışmaların ortak noktası, afet haberciliğini ya spesifik bir olay üzerinden ya da medya yapısının sorunları ve etik tartışmalar çerçevesinde değerlendirmeleridir.

Kuramsal ereve

Afet ve Afet Türleri

Afet kelimesinin farklı kurumlar, farklı kişiler, farklı bakış açılarıyla ortaya konmuş pek çok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazılarına yer verilmeye çalışılmaktadır. Yaşamın olağan akışını etkileyerek kesintiye uğratan, yaşanması sonucunda insanların fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik yönden zarara uğradıkları büyük olaylar afet olarak nitelendirilmektedir. Arapça kökenli olan afet kelimesi, büyük felaket, bela, yıkım gibi olumsuz anlamlara karşılık gelmektedir (Yavuz, 2014: 24; Ergünay, 1995: 9). Bu tanımlamada afetlerin olumsuz yönüne vurgu yapılarak, maruz kalan kişiler üzerindeki etkileri açısından bir betimleme yapılmıştır. Afet kavramının, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (2024) yer alan açıklaması ise, çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım şeklindedir. TDK Sözlüğü'ne kıyasla daha detaylı bir tanım yapan AFAD Açıklamalı Afet Yönetimi Sözlüğü (2024) ise afeti, "toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay" şeklinde tanımlamış ayrıca afetin olayın kendisi değil de sonucu olduğuna da vurgu yapmıştır. Diğer tanımlara ek olarak afet türlerine de yer verilen bu tanımda, etkilenen toplumun olayla baş etme kapasitesi ifadesi ve afetin yaşanan olayın sonucu olduğuna dair vurgu dikkat çekmektedir. Afetin uluslararası bir platform olan Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR) tarafından yayımlanan afet terminolojisi sözlüğündeki tanımına göre afet, tehlikeli olaylara maruz kalma, hassasiyet gösterme veya bir biçimde etkileşim içinde olunması sebebiyle, insani, maddi, ekonomik ve çevresel kayıplarla sonuçlanan, toplumun işleyişinin ciddi zarar görmesi ve bozulması şeklinde tanımlanmıştır. Örnek verilen tanımlardan yola çıkarak, afet kavramıyla ilgili farklı tanımlar olduğu gerek ölkemiz gerekse de uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan bu tanımların bazı ortak noktalarının bulunduğu ortaya konmuştur. Bu ortak noktalar; bir olayın afet kabul edilebilmesi için ani ve hızlı bir biçimde gerçekleşmesi, çok sayıda ölüm ve yaralanma ile ayrıca da ekonomik yıkım ile sonuçlanması, olayın yaşandığı bölgedeki kaynakların olay karşısında yetersiz kalması ve dış yardıma ihtiyaç duyulması olarak sayılabilir (Yavuz, 2014: 27).

Afetler ortaya çıktıktan sonra bireylerin ve toplulukların yaşamlarında bozulma ve normal beklenti kalıplarından bir sapma doğurmaktadır. Afet sözcüğünde iki değişenin varlığından söz edilmektedir. Bunlardan ilki afeti meydana getiren olay, bir diğeri ise bu olayın yaşandığı toplumun yapısıdır. Bu değişkenlerden yola çıkarak meydana gelen olayların yerleşim yerleri ve topluma zararlı bir etkisinin olması durumunda afet olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür (Kanlı vd., 2004: 104; Yavuz, 2014: 25). Afet, toplumun tamamı veya belirli bir kesiminin, kendi imkanlarıyla başa çıkamayacağı düzeyde fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplar yaşadığı, normal yaşamın durmasına neden olan veya yaşamı kesintiye uğratan doğal,

teknolojik ya da insandan kaynaklanan tehlikelerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Erkan, 2010:6; Ergünay, 1995: 9). Afetler sonrasında altyapı sistemlerinin yıkılması, ekosistem bütünlüğü ve kültürel mirasın zarar görmesi, insanların yaralanmaları, ölmeleri ya da hastalıklarla mücadele etmeleri gibi doğrudan etkilerle birlikte, ekonomik krizler, politik ve sosyal birtakım çatışmalar, çevresel bozulmalar gibi etkiler de görülmektedir (Özmen, 2016: 5) Bir olayın afet olarak nitelendirilebilmesi için insan toplulukları ve yerleşim yerleri üzerinde hasarlar oluşturarak, insan faaliyetlerini kesintiye uğraması ya da bozması, bir yerleşim yerini etkilemesi beklenmektedir. Dolayısıyla afet ile ilgili olayın kendisi değil ortaya çıkan sonuçtur demek daha doğru olacaktır (Ergünay, 1995: 9).

Afetlerin sınıflandırılmasında farklı özellikler ön planda tutularak farklı sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. İlk sınıflandırmaya göre afetleri kaynaklarına göre iki gruba ayırmak mümkündür. Bu gruplamalar oluşturulurken genellikle afetin kökeni dikkate alınarak kendiliğinden gerçekleşmesi ya da teknoloji ve insan eliyle gerçekleşmesi şeklinde bir gruplamaya gidilmiştir. Bu bağlamda afetler; doğal afetler ile teknolojik ve insan kaynaklı afetler olarak ikiye ayrılmıştır (Erkan, 2010: 6; Kanlı vd., 2004: 105; Dönertaş, 2006: 23; Yavuz, 2014: 38). Bazı kaynaklar bu ayrımı doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olmak üzere üç grupta irdelemektedir. Bu sınıflandırmada savaş gibi insan ve teknolojik afetlerin bir arada kullanıldığı durumlarda ortaya çıkan afetlere ise karmaşık afetler denilmiştir (Kadioğlu, 2011: 39, Kadioğlu, 2008: 6). Bir başka kaynakta ise afetler doğal, insan yapımı, hibrit ya da melez olarak 3 başlıkta incelenmektedir. Doğal afetler, volkanik patlamalar, kasırgalar, depremler vb. gibi doğal nedenlerden kaynaklanan ve insanın kontrolünün olmadığı afet olayları olarak örneklendirilmektedir. Doğal afetler genellikle Tanrı'nın eylemleri olarak adlandırılmaktadır. İnsan kaynaklı afetler ise insan kararlarından kaynaklanan felaketler olarak tanımlanmaktadır ve herhangi bir dış güç olmaksızın bağımsız olarak meydana gelen hava, kara ve denizde gerçekleşen olayları kapsamaktadır. Hem insan hatasından hem de doğal güçlerden kaynaklanan afetler ise hibrit afet olarak adlandırılmaktadır. Ormanların yok edilmesi nedeniyle toprak erozyonu yaşanması, şiddetli yağmurların heyelanlara neden olması şeklinde örneklendirmek mümkündür (Shaluf, 2007). Bazı kaynaklarda bu sınıflandırmaya yer verilse de genel kabul görmüş eğilim afetleri doğal ve insan kaynaklı afetler olarak iki grupta incelemesi yönündedir. Kökenlere göre yapılan bu sınıflandırmada, doğal afetlerin dünyanın varoluşundan bu yana meydana geldiği, insan kaynaklı afetlerin ise insanın varoluşuyla beraber teknolojinin gelişmesi ile daha fazla görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle insan kaynaklı afetler kimi kaynaklarda teknoloji kaynaklı afetler olarak da anılmaktadır (Yavuz, 2014: 38). Bu sınıflandırmanın temelini afetin kaynağına dayandığını söylemek mümkündür. Doğal afetlere örnek olarak deprem, yangın, fırtına, sel, volkanik patlama, tsunami, kuraklık, heyelan, çığ düşmesi verilebilirken, teknolojik ve insan kaynaklı afetlere ise, yangınlar, çevre kirlenmesi, ulaşım ve mühendislik kazaları, savaş, nükleer patlama, zehirli atık, zehirlenmeler gibi örnekler verilebilir (Erkan, 2010: 6; Kanlı vd., 2004: 105; Dönertaş, 2006: 23; Yavuz, 2014: 38).

Afetlerin etkileri açısından ele alındığı Sendai Afet Riskinin Azaltılmasına İlişkin Çerçeve 2015-2030'a göre, küçük-büyük ölçekli afetler, sık ve seyrek afetler, yavaş ve ani afetler biçiminde bir sınıflandırma yapılmıştır (UNDRR, 2024). Bu sınıflandırmada afet sonucu ortaya çıkan ölü yaralı sayısı ve maddi hasar boyutu göz önünde bulundurulmaktadır. Basit, orta dereceli, büyük afet olarak yapılan sınıflandırmada, 10 ile 99 yaralının bulunduğu afetler basit, 100-999 yaralının bulunduğu afetler orta, 1000 ve daha fazla yaralının bulunduğu afetler ise büyük afetler olarak nitelendirilir (Yavuz, 2014: 39). Benzer başka bir sınıflandırmada yer alan büyük afet tanımında iki veya daha fazla ilin afetten etkilenmesi durumu temel kriter olarak belirlenmiştir (Kadioğlu, 2011: 39).

Afet Haberciliği

Afet haberciliği afetlerin topluma aktarılması noktasında önemli işlevleri olan bir gazetecilik pratiğidir. Afetler toplumda pek çok kişi üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkileri olması bakımından habere konu olabilecek olaylar kategorisinde yer almaktadır. Bireylerin,

kendilerinin göremediği olaylardan kitle iletifim araçları vasıtasıyla haberdar olmasıyla, olan bitenlerin farkına varabilmesi sağlanmaktadır. (Sucu, 2020: 41). Gündelik yaşam, her boyutuyla medyaya yansımakta, hayatın her anı medyanın merceği altında kendine bir alan bulmaktadır (Gezgin vd., 2020). Gazetecilik mesleği ile toplumda yaşanan olaylara ve toplumsal değişimlere bir ayna görevi görülmektedir.

Afetlerin genel özelliklerine bakıldığında insanlar ve diğer canlılar üzerinde etkili olan, genellikle bir tehlikeyle tetiklenen, doğrudan zarar g rebilirlikle ilişkili, toplumun afetin etkileriyle baş etme kapasitesini aşan ve sosyal süreçlerin önemli olduğu gibi ifadelere rastlanmaktadır (Kadioğlu, 2011: 39). İnsanı ilgilendiren, zarar ve tehlike gibi kavramlarla anılan afetlerin kamuoyu açısından yok sayılması ya da haber değeri taşımaması pek de olası değildir. Hem insana dair olması hem de büyüklük ve etki alanları ile düşünüldüğünde afetlerin haber olma potansiyellerinin oldukça yüksek olduğu d ş n lmektedir. Kamuoyunun yakından tanık olamadıkları olaylar hakkında bilgi sahibi olmasına aracılık eden kitle iletifim araçları, afet dönemlerinde bu ihtiyacın daha da artması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Afet  ncesi ve afet sonrası yapılan yayınlar toplumun bilgilenebilmesi için büyük önem taşımakta ve afet haberciliği ya da afet yayıncılığı kavramını gündeme getirmektedir (Koluman vd., 2024: 206). Afet gazeteciliği, gerçekleşmiş, meydana gelmekte olan veya gelecekte meydana gelmesi muhtemel doğal ve insan kaynaklı olaylara ilişkin haber ve bilgilerin toplanması ve sunulması sürecini kapsamaktadır. Afet gazeteciliği, olaydan hemen önce, olay sırasında ve olayın hemen sonrasında gerçekleşmektedir. Bu gibi durularda afet gazeteciliğinin en yaygın görevi, uyarılarda bulunmak ve olup bitenler konusunda haber yapmaktır (Houston vd., 2019). Medya ve iletifim alanı, afetler hakkında bilgileri kamuoyu ile paylaşarak afet yönetiminde de çok önemli bir rol oynamaktadır. Halkı afet konusunda eğitmek, hassas bölgeleri vurgulamak, zamanında uyarı ve ikazlarda bulunmak, afet olaylarını raporlamak, etkilenen bölgeler hakkında bilgi toplamak ve iletmek, kurtarma ve yardım operasyonlarına yardımcı olmak, kamu güvenliği hakkında bilgi yaymak, ilgili makamları ve hükümet yetkililerini bilgilendirmek ve uyarmak, gönüllüler ve yardım kuruluşları hakkında bilgilendirmeler bulunmak gibi katkıları bulunmaktadır (Chaturvedi vd., 2023: 255).

Afetlerde iletifim, doğal veya insan kaynaklı afetlerin azaltılması, bu afetlere hazırlıklı olunması, afetlere müdahale ve iyileştirmenin önemli bir özelliğidir. Afet iletifiminin farklı yönlerine yönelik çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bunlardan kriz iletifimi, bir felaketin tehdidi altındaki bir kuruluşun itibarını koruma uygulaması iken, risk iletifimi, felaketin olasılığı ve ciddiyeti konusunda bireysel tutumları etkilemeye odaklanabilen ikna edici bir iletifim yaklaşımıdır (Houston ve diğerleri, 2019). Kitle iletifim araçları aracılığıyla afet yönetimi konusunda halkın eğitilmesi, uyarı ve tahliye sistemlerinin işletilmesi ve afet sonrası yardımların organize edilmesi konusunda da önemli rolleri bulunmaktadır (Hardjosoekarto vd., 2013: 228).  zdemir ve Maral'ın (2023: 200) Hohenberg'den aktardığına göre; afet durularında iletifimin önemi daha da artmakta ve gazetecilerin duruşu daha da değerli olmaktadır.  zdemir ve Maral'a göre, deprem, sel gibi doğal afetler meydana geldiğinde gazeteciler tehlike, zorluk ve maddi giderleri umursamadan habere ulaşarak gazetede yayımlanmasını sağlamakla yükümlüdür. Bu durum gazetecilik geleneğinin saygı duyulması gereken önemli bir parçasıdır. Afet haberlerini yayımlayan gazeteler, habere doğru ve önce ulaşma gayretiyle afetten etkilenen şehirleri, olayın ayrıntılarını, afetten etkilenen kişilerin bilgilerini, afetzedelerin yararlanabileceği imkanları, toplumsal dayanışmayı sağlayan iletifim araçlarıdır.

Deprem, kasırga, tsunami gibi doğal afetler, endüstriyel kazalar ve terör gibi insan kaynaklı afetlerden her yıl binlerce kişi hayatını kaybetmekte ve afetler telafisi zor ekonomik hasarlara yol açmaktadır. Afetlerin sıklığında ve etkisinde her geçen gün artış yaşanması afetten etkilenen kişi sayısındaki artışı da beraberinde getirmektedir (Houston vd., 2019: 591). Afetlerin büyüklüğü genel olarak bir olay sonucu meydana gelen can kayıpları, yaralanmalar, olay sonucu ortaya çıkan sosyal, ekonomik sorunlar ve yapısal hasarlar ile ölçülmektedir. Burada sayılanlardan en önemlisi ve telafisi olmayanı can kayıplarıdır. Bu nedenle kamuoyunda, afetin büyüklüğünün yol açtığı can kayıpları ve yaralanmalarla değerlendirme eğilimi daha ağır basmaktadır (Ergünay, 1995: 9; Kadioğlu, 2008: 5).

Özdemir ve Maral'ın (2023: 200) Başkut'dan aktardığına göre; afet durumlarında ölen ve yaralananların tam listesinin verilmesi önemlidir. Bu listede ölen ve yaralananların isimleri, meslekleri, yaşları gibi ayrıntılı bilgiler verilmeli, yaralıların yaralanma dereceleri belirtilmeli, ölü ya da yaralı sayılarının artabileceği durumlar konusunda buna dair açıklamalar yapılmalı, afet bölgesindeki söylentiler, abartılı ve gerçek dışı bilgiler konusunda dikkatli olunmalıdır. Burada gazetecinin edinilen bilgileri teyit etme zorunluluğu her zamankinden daha fazladır. Afet haberciliği, olay hakkında bilgi edinmek, öğrenilenleri haber yapmak, gazetecileri olay yerine göndermek, arka plan bilgisi sağlamak, bilgiyi doğrulamak, söylentileri veya yanlış haberleri düzeltmek ve ek materyal toplamak için çalışmak gibi gazeteciliğin temellerini kapsamaktadır (Houston vd., 2019).

Bir afetin haberleştirilmesi çoğu zaman kamu kurumları ve hükümet yetkilileri için bireysel ve kurumsal eylemlere ve müdahalelere rehberlik edebilecek durumsal farkındalığın sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Daha genel olarak, bir afet çok sayıda insanı doğrudan etkileyebilirken, genel olarak afetler hakkında bilinenlerin çoğu, doğrudan deneyimlerin aksine medyadan edinilmektedir (Houston vd., 2019). Bilgiye erişim hakkı, demokratik bir toplumun temel özelliklerinden biridir ve afet gibi pek çok kişiyi ilgilendiren durumlarda haberler bu hakkın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla haberin, kamuoyunu bilgilendirme, toplumsal tartışmalara zemin hazırlama ve demokratik süreçlere katılımı teşvik etme gibi önemli işlevleri bulunmaktadır (Durgeç, 2024: 127).

Afetlerde Haber Üretim Süreçleri

Herhangi bir konuda çeşitli medya araçları vasıtasıyla bilgi edinmek günümüz yaşantısının önemli bir parçası haline gelmiştir. Pek çok insanın etkilendiği afet durumlarında haber üretimi, halkın doğru bilgiye mümkün olan en hızlı biçimde ulaşmasının sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Haber, yeni ortaya çıkan haber veya söylemin ya da zaten var olan bir olayın yeni unsurlarının gazetecilik kuralları çerçevesinde, uygun biçimde kamuoyu ile paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (Çetinkuş vd., 2018: 26). Buradan yola çıkarak haber konusunda, okuyucu ve dinleyici için yeni bir şey sunulmasına vurgu yapıldığını söylemek mümkündür. Bu yeni bilgilerin doğru, anlaşılır, önemli ve ilginç olması da haberi yapan temel değerlerdendir (Schneider vd., 2002: 40). Bir olayın haber olabilmesi için haber değeri taşıması esastır.

Haber değerini Mutlu (2012: 129) "haber öykülerinin seçiminde, kurulmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlar" olarak tanımlamaktadır. Arslan'ın (2019: 44) Bülbul'den aktardığına göre haber değeri, muhabirden genel yayın yönetmenine kadar kapsayıcı bir biçimde gazetecilerin elde edilen enformasyonlar içinden hangisinin haber yapılacağına karar verilmesine yardımcı olan unsurlar bütünüdür. Haberin değerlendirilmesi aşamasında neyin haber olup olmadığının belirlendiği bir süreç gerçekleşmektedir. Bu değerlendirme aşaması nesnel olduğu kadar öznel olan bir süreçtir. Bir olayın haber değeri taşıması için Arslan'a göre (2002: 26); zamanlılık, önemlilik, insanın ilgisini çekme, ilginçlik, görsel-işitsel etki (çarpıcılık) gibi birtakım unsurları içinde barındırması gerekmektedir. Tokgöz (1981: 63) ise haberciliğin temel ilkelerini oluşturan haber değerlerini, zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekme şeklinde tanımlarken, bazı yazarların bu değerlere ek olarak, anlaşmazlık, kuşku, gariplik, duygulara yönelme, yenilik, şimdi olması, tazelik özellikleri taşıması, en geç olması, yeni ortaya çıkması (orijinallik) gibi unsurları da eklediğinden bahsetmektedir. Tokgöz ve Arslan'ın ortak bahsettiği değerlerden yola çıkılarak haber değeri açıklanacak olursa, haberin hızlı bir biçimde ortaya çıkıp, önemini çok çabuk yitirmesine vurgu yapan zamanlılık, haberin diğer enformasyonlardan ayırt edilebilmesi için, öğrenildiği anda okuyucu ya da dinleyiciye iletilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Hatta haberlerde yer alan, "dün, bugün, sabahleyin, bir saat önce, geceleyin vs. gibi zaman zarflarının kullanımı, haberi oluşturan olayın ne kadar zaman önce oluştuğuna dolayısıyla zamanlılık ilkesine vurgu yapmaktadır (Tokgöz, 1981: 64).

Zamanlılık haberde, ne zaman sorusunun sorulmasıyla ortaya çıkar ve zaman zarflarının kullanımıyla da haberdeki olayın ne zaman meydana geldiği açıklığa kavuşturulmuş olur (Aslan, 2002: 33). Bir diğer ortak unsur olarak bahsedilen önemlilik ise, haberi önemli kılan noktanın ortaya çıkarılmasına vurgu yapmaktadır. Bu nokta genellikle, ne ve kim sorularının cevabını kapsamaktadır (Arslan, 2019: 47). Habere konu olan, ne ve kim sorularının cevaplarını oluşturan, tanınmış kişiler, istatistiksel veriler, ilginç olaylar haberi önemli yapan bazı detaylardır (Tokgöz, 1981: 67). Bunların yanı sıra bir olayın kimleri nasıl etkilediği ve sonucunun ne olduğu ya da olacağı da önemlilik unsuruyla ilişkilidir (Aslan, 2002: 39). Bir diğer ortak unsur olarak insanın ilgisini çekmeden bahsetmek mümkündür. İnsanın ilgisini çekme durumu, herkesin veya büyük bir çoğunluğun merak ettiği ve ilgi duyduğu olayları kapsamaktadır. Bunlar başka insanların yaşantılarını, mutluluğunu, sağlığını, başlarına gelen garip olayları içermektedir (Tokgöz, 1981: 67). Her gün yaşanan olaylardan sadece bir bölümü gazeteciler tarafında haberleştirilir ve yayımlanır, burada habere konu olacak olayların seçilmesinde merak uyandıran, ilgi çeken bilgiyi haberleştirmek esastır. Bu noktada okur kendine, neden bu habere ilgi duyup, okuyayım diye sormaktadır. Bir başka bakış açısına göre, haber ajanslarının ya da muhabirlerin haber sıralaması da ilgi çekicilikle alakalıdır. Konunun ivedi olması habercilikte önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgi ekicilik haber önceliği kavramını da beraberinde getirmekte, aniden başlayan bir savaş, hükümetin devrilmesi, önemli bir devlet adamının ölümü ivedi ve flaş haber olarak değerlendirilmektedir. Haber önceliğinin ikinci sırasında ise, doğal afetler veya beklenmeyen siyasi kararlarla ilgili olayları aktaran acil haberler gelmektedir (Schneider vd., 2002: 13-14). Aslan (2002: 40) ilgi çekme durumunu detaylandırarak, insanların kendi yakınlarında olup bitenleri merak etmesini meknsal ilgi, finans ile ilgili konulara ilgi duymasını ekonomik ilgi, aynı siyasi değerleri paylaştığı kişiler ya da partilere ilişkin haberlerin takip edilmesi politik ilgi, yaşadığı ülke ya da kentteki kültürel etkinliklerin takip edilmesi kültürel ilgi, sağlık, ölüm, spor, cinsellik, tanınmış kişiler gibi konuları kapsayan haberleri tüketmesini toplumsal ilgi, beklenmeyen olayların medya aracılığıyla takip edilmesini ise negatif ilgi biçimde açıklamaktadır. Doğal afetler içerinde en fazla etkiye sahip olan depremlere ilişkin haberler sonuçları bakımından toplumun ilgisini çeken olayların başında gelmektedir.

Herhangi bir afet sonrasında gazeteciler bilgi toplama konusunda bazı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Afetten halkın bir parçası olarak etkilenen medya çalışanları, öncelikte medya altyapısının etkilenmesi veya dijital iletişim kanallarının çökmesi nedeniyle haber toplama ve yayınlama konusunda sorunlar yaşamaktadır. Afetten etkilenen bireylerle benzer olarak haber merkezi binalarının hasar alması ya da çökmesi, yolların kapanması, elektrik, internet gibi altyapıların hasar görmesi, yakıt konusunda sıkıntılar yaşanması nedeniyle meslektaşlarıyla iletişim sağlayamama, haber merkezlerine bilgi ulaştıramama, gibi sorunlarla karşılaşmaktadır (Sreedharan vd., 2019: 14-15). Bunların yanı sıra gazetecilerin ve ailelerinin de afetten birincil derecede etkilenmesi olasılığının varlığı, önceliklerinin mesleki sorumluluklarının yanı sıra hayatta kalmak olacağı da unutulmamalıdır.

Depremler, tsunamiler ve diğer doğal afetler gibi birçok afet genellikle ikincil afetlere neden olmaktadır. Salgın ve yangın gibi toplumsal afetler de enfeksiyon ve zararlı maddelerin yayılması gibi sonraki tehlikelere sahiptir. Bu nedenle, afetlerin zamanında haberleştirilmesi afetin önlenmesi ve yardım sağlanması için büyük önem taşımaktadır. Afet haberlerinin sağladığı zamanında bilgiler sayesinde, bir yandan halk, afet ve salgınların patlak verdiği bölgede koruyucu önlemler uygulamak ve gerekli durumlarda afet bölgesinden uzak durmak gibi gerekli koruyucu önlemleri alabilir ve bu durum afet haberleri aracılığıyla can kayıplarını azaltabilir (Bai, 2022: 84). Özellikle depremler sonrası daha büyük başka bir deprem olacağı konusundaki söylentiler ve yaşanmaya devam eden artçı sarsıntılar afet haberciliği konusunun önemine bir kez daha dikkat çekmektedir. Habercilikte hızlı olmak ne kadar önemli olsa da daha da önemlisi haberin doğru olmasıdır. Dolayısıyla hız, doğrudan daha sonra gelmektedir (etinkuş vd., 2018: 26).

Özetle doğal afetler sonrasında yaşanan gelişmelerden haber üretim süreçleri genellikle olumsuz etkilenmektedir. Gerek habercilerin afetten etkilenme düzeyi gerekse de iletişim sistemlerinde yaşanan aksaklıklar afet haberi üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Haber

merkezlerinin zarar görmesi, iletifim kanallarında sorunlar yaşanması, teknik ekipmanlara ulaşımın sağlanamaması ya da onların da zarar görmeleri gibi konular nedeniyle afet bölgesinden haberlerin gelmesi, afet bölgesi dışındaki habercilerin bölgeye ulaşmaları, bölgeden haberlerin merkeze ulaştırılması konusunda zorluklar yaşanmaktadır.

Afet Haberlerinin Özellikleri

Afetler, insanlar ve yerleşim alanları üzerinde kayıplar meydana getirmekte, bireylerde olaya ilişkin şaşkınlık, panik, şok gibi durumlar yaratmakta, ayrıca yaralanma, sakatlanma ve ölümlere neden olmaktadır. Bazı afetler sonucunda bulaşıcı ve salgın hastalıklar ortaya çıkmakta, yaşanan olay nedeniyle elektrik, su, kanalizasyon, haberleşme gibi altyapılar tahrip olmaktadır (Koç Akgöl, 2017: 12). Herhangi bir afet meydana geldikten sonra merkezi otoriteye durumun zamanında bildirilmesi, merkezi ve yerel kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması, kriz ve kurtarma yönetim merkezlerinin ve ilkyardı alanlarının kurulması gerekmektedir. Ancak bunların yapılabilmesi hem yukarıda sayılan nedenlerden hem de bunları yapması gereken kişilerin afette yaralanması, ölmesi, afetzede olması nedeniyle zaman zaman mümkün olamamaktadır (Yılmaz, 2012: 63). Bir afet olayından sonra, bölgedeki gazeteciler derhal olay yerine gidip haber akışını başlatabilirler. Yerinde inceleme ve röportajlar sayesinde gazeteciler, afet durumu hakkında detaylı bilgiye sahip olmaktadır. Bu bilgilerin kamuoyu ile zamanında paylaşılması, kurtarma çalışmaları için önemli bir referans sağlamaktadır. Özellikle afet yeni meydana geldiğinde, ulaşımda yaşanan sorunlar, salgın karantinası, kötü hava koşulları ve diğer nedenlerden dolayı, hükümet ve ilgili kurum yetkilileri afet bölgesine giderek araştırma yapma olanağına sahip olmayabilirler. (Bai, 2022: 85). Bu noktada kitle iletifim araçları hem vatandaşlara hem de yetkililere zor zamanlarda bir araya gelmeleri, endişelerini paylaşmaları ve birbirlerini desteklemeleri için bir yol sunmaktadır. Afet öncesi önleyici tedbirler konusunda bilgilendirmelerde bulunan medya, afetin yaşanması sonrası da bilgilendirme ve iyileştirme çalışmalarında roller üstlenmektedir (Yalçın, 2023: 189).

Geçmişte, iletifim araçları ve iletifim teknolojisi günümüzdeki kadar gelişmediğinden, halkın bilgiye ve koşullara sınırlı erişimi olması veya afet haberleriyle ilgili bilgilere erişimleri olsa bile bu erişimin zamanında olmaması nedeniyle ana akım medya haberlerinin yayılmasında bir boşluk olduğu düşünölmektedir. Böyle durumlar, afetlere ilişkin kişisel spekülasyon ve söylentiler oluşması için doğal bir zemin sağlamaktadır (Bai, 2022: 85). Oysa haberin tanımında doğru bilgi vurgusu yapılmaktadır. Bu tanıma göre hangi koşullarda yapılsa yapılsın, toplumun genelini ilgilendiren ya da toplumun genelini ilgilendirecek özel bir durum hakkında bilgi veren, bu konuya dair ilgi ve merak uyandıran, doğru bilgiye dayalı ve sade bir dil kullanılarak yazılan metindir denilmektedir (Çetinkuş vd., 2018: 26).

Gelişen iletifim teknolojileriyle birlikte afetin bizzat tanığı olan kişilerinde bilgi yayma konusunda aktif oldukları dikkat çekmektedir. Ancak, doğru ve tarafsız gazetecilik ilkesine dayalı bilgi yayınlamayan ve hatta bazıları tıklama kazanmak için yanlış bilgiler ve çarpıtılmış gerçekler sunan birçok yayıncı da bulunmaktadır. Afet olaylarının insanlar tarafından çok fazla ilgi görmesi, bu söylentilerin kısa bir süre içinde aşırı derecede yayılmasına ve pek çok kişiye ulaşıp, doğru kabul edilmesine dolayısıyla da olumsuz durumlara neden olmakta gerçeğin açıklığa kavuşturulması oldukça zaman almaktadır (Bai, 2022: 85). Bu açıdan afetlerle ilgili profesyonel gazetecilerin haber yapması sürecin sağlıklı ilerlemesi açısından oldukça önemlidir.

Bir afetin ciddiyeti veya şiddeti, hangi afetlerin haber olacağını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. İnsan kaybının fazlalığı, olayın haber olma olasılığını yükselten önemli bir belirteçtir. İnsan kaybının yanı sıra olayın nerede meydana geldiği, kimlerin olaydan etkilendiği de olayın haberleştirilmesini sağlayan unsurlardandır (Pantii, 2018: 1). Afet durumlarında gazeteciler ve haber kuruluşlarının en önemli rollerinden biri afet konusunda bilgilendirmelerde bulunmak ve çeşitli uyarıları halka iletmektir. Afet haberleri son dakika haberi olarak verilen, genellikle anlık, olağandışı ve duygu yüklü karakterleriyle öne çıkan

haberlerdir (Houston vd., 2019). Haberin herkesin anlayacağı bir dille yazılması ve doğru ifadelere yer verilmesi önemlidir. Haber metni, sade, herkes tarafından bilinen, anlaşılır sözcüklerden ve lafı dolandırmayan cümlelerden oluşmalıdır. Herkes tarafından bilinmeyen sözcüklerin kullanılması durumunda sözcüğün açıklaması verilmeli öte yandan da gereksiz sözcük kullanımı konusunda da dikkatli olunmalıdır. Okuyucu ya da izleyiciye olabildiğince az satırla, olabildiğince fazla bilgi iletilmelidir (Schneider vd., 2002: 53). Bu açıdan afet haberleri kamuoyunun dikkatini çekebilir ve kamuoyunda afetler konusunda farkındalık oluşmasını sağlayabilir. Bu noktada önemli bir başka değer de afet meydana gelmeden önce afet konusunda birtakım hazırlıklar yapılmış olmasıdır. Afetlere hazırlıklı olma, afetlerin etkisini azaltma konusunda oldukça önemlidir. Henüz afet gerçekteşmeden önce medya, olası afet riskleri hakkında halkı bilgilendirerek, yapılması gerekenler ve eylem planları hakkında kamuoyunu bilinçlendirmelidir (Sreedharan vd., 2019: 35). Gazeteciler tarafından yayınlanan haberler, hükümetin acil yardım çalışmaları yürütmesi için önemli bir temel oluşturmaktadır. Hükümet, erken afet haberlerine dayanarak afet yardım politikaları oluşturabilir, yardım personeli görevlendirebilir ve yardım malzemeleri tahsis edebilir. Hükümet, en çok etkilenen bölgelerdeki kurtarma çalışmalarına daha fazla odaklanabilir ve hükümet dışı sosyal örgütler ve uluslararası sivil toplum kuruluşları da kurtarma çalışmalarını başlatmak ve hükümetin afet sonrası kurtarma çalışmalarını zamanında tamamlama çabaları için haberleri kullanabilir. Haberler temel alınarak, birden fazla tarafın kurtarma çalışmaları ve karşılıklı koordinasyonu, kurtarma çalışmalarının verimliliğini büyük ölçüde artırabilir ve böylece altın kurtarma döneminde daha fazla can ve mal kurtarılması sağlanabilir (Bai, 2022: 84).

Genel olarak afet gazeteciliği, insanların stresli ve tehlikeli olayları anlamalarına ve bunlarla baş etmelerine yardımcı olması bakımından önemli bir kamu hizmeti rolü oynamaktadır (Houston vd., 2019). Kitle iletişim araçlarının afet riskini azaltmada ve genel olarak afet yönetimindeki rolü oldukça önemlidir. Kitle iletişim araçları ve dolayısıyla afet haberciliği, afet öncesi, hazırlık, müdahale ve acil yardım aşamasından başlayıp afet sonrası aşamada sona eren afet yönetimi döngüsünün herhangi bir yönüne dahil olabilmektedir (Hardjosoekarto vd., 2013: 228). Gazetecilik faaliyetleri, afetler konusunda kamuoyu oluşturulmasında öncü bir rol oynarken, afetlerin hükümetler, yardım kuruluşları ve halk tarafından nasıl bilindiğini, nasıl tanımlandığını etkilemektedir. Örneğın kasırga ve deprem gibi doğal afetler çevre kirliliği, kıtlık gibi uzun süreli afetlerden daha fazla ilgi görmektedir (Pantii, 2018: 1). Yalçın'ın (2023: 189) Potter ve Ricchiardi'dan aktardığına göre, bir haber kuruluşu afet anında dört önemli rol oynamaktadır. Bunlar, afetin nerede olduğu, kimlerin afetten etkilendiği, afetin nasıl ve neden olduğu konularıdır. Afet haberlerinin özelliklerine bakıldığında afetlerin aniden gerçekteşmesi ilk özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Afetler genellikle öngörülemez olurlar ve birdenbire ortaya çıkarlar (Çetinkuş vd., 2018: 113). Deprem ve tsunami gibi doğal afetler maden kazaları ve yangınlar gibi sosyal afetler ve bazı salgınlar herhangi bir uyarı ile önceden tahmin edilememektedir. Bilim ve teknolojiye ilerlemelere rağmen depremlerin tahmin edilmesi hala çok güç olmakta, afetin kendisinin ani olması nedeniyle herhangi bir hazırlık mümkün olmamaktadır. Afet haberinin yazılmasının asıl nedeni afetin meydana gelmiş olmasıdır (Bai, 2022: 85). Deprem, sel, heyelan gibi afetler, yol açtığı tahribatlar ve toplumun ilgisini çekmesi bakımından flaş olarak verilmesi gereken haberlerin başında gelmektedir. Sağlıklı bilgi akışı mümkün oluncaya kadar, haberin gecikmesini de önlemek adına ihtiyatlı davranılarak ulaşılan ilk bilgiye göre, ilk belirlemelere göre gibi ifadeler kullanılmalı, sağlıklı bilgi akışının sağlanması sürecinde herhangi bir yanlış bilgilendirmeye mahal verilmemelidir (Çetinkuş vd., 2018: 49). Afet haberlerinin bir diğer özelliği ise, içeriğinde olumsuzluk barındırmasıdır. Kriz haberlerinin bir türü olarak afet haberleri, toplumu etkileyen olayları konu edinmektedir. Bu tür olayların ölüm, yaralanma, sosyolojik ve psikolojik hasarlar, ekonomik kayıplar, güvenlik ve barınma sorunları gibi olumsuz etkileri oldukça fazladır (Demir vd., 2019: 52). Afetler kaçınılmaz olarak can ve mal kayıplarına yol açmaktadır. Afet haberlerinde de üzücü ve telafisi mümkün olmayan hasarlardan bahsedilmemesi olanaksızdır. Dolayısıyla afet haberlerinde sıklıkla görünen şey olumsuz içerikler, özellikle de can kayıplarıdır (Bai, 2022: 85). Olağanüstü durumlar yaşayan birey ve toplumlar bu süreci tek başlarına atlatamamakta yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu süreçte kişiler, toplum ve kurumlar arasında iletişim sağlanması oldukça önemlidir. Kişilerarası iletişim süreçlerinin sekteye uğradığı böyle dönemlerde kitle iletişim

araçları desteğiyle kişiler birtakım haberlere ulaşabilmektedir. Afet sürecinde neler olduğunu öğrenmek ve yakınlarından bilgi almak isteyen bireyler medya aracılığıyla olay yerinden gelen haberlere odaklanmaktadır. Bu süreçte haberlerin hızlı aktarılması önemli koşullardan biridir (Koç Akgül, 2017: 9). Bu durum aciliyet özelliğiyle açıklanabilirken gazetecilerin sınırlı bir sürede ve olağanüstü koşullarda bilgi toplaması ve aktarması sürecini aciliyet olarak değerlendirmektedir. Muhabirler mümkün olan en kısa sürede olay yerinde olmalı ve afetle ilgili haberler mümkün olan en kısa sürede yayınlanmalıdır (Bai, 2022: 86). Pantii'a göre (2018:1) bir haberin medyada görünürlüğü için en önemli ön koşul, haber olması ve duygusal habercilik ve özellikle dramatik görüntülerle desteklenmesidir. Afet dönemlerinde yaşanan olaylar toplum ve medya için aşılması güç durumlar oluşturunca, öte yandan da haber anlamında bol malzemeye sahip dönemlerdir (Demir vd., 2019: 51).

Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olağanüstü bir duruma ilişkin bilgi, medya tarafından herkesten önce ulaşılan, açıklanan, izlenen ve yorumlanan bir bilgi haline gelmektedir (Koç Akgül, 2017: 27). Afet döneminde gazetecilere hızlı, doğru ve net haber yapmaları önerilmektedir. Ayrıca afetten etkilenen kişilerle empati kurulmalı ve saygılı bir şekilde görüşülmelidir. Bir felaket nedeniyle bireyler veya bir topluluk tehlike altındaysa, gazeteciler normalden daha fazla duyguyla haber yapabilir ve bu duruma normalden daha fazla dahil olabilirler. Gazeteciler, afetlere ilişkin uyarılarda bulunmanın ve açılan davalarla yargılanan kişilerle ilgili haber vermenin ötesinde, afetlerin hafifletilmesi ve hazırlıklı olma durumunu incelemek, uzun vadeli iyileşmeyi kolaylaştırmak ve bireyler ve topluluklar arasında dayanıklılığı teşvik etmekle de meşgul olmalıdırlar (Houston vd., 2019).

Afet haberlerinin bir diğer özelliği ise yüksek düzeyde dikkat gerektirmesidir. Afetler doğası gereği pek çok olumsuz durumu beraberinde getirmektedir. Pek çok insanın etkilendiği afetler kamuoyu tarafından merak edilen ve ilgi duyulan konuların başında gelmektedir. Bu yönüyle afetten etkilenen insanların hayatta kalması, ölümü ya da yaralanması konuları başta olmak üzere afete ilişkin konular hakkında detaylı bilgi alınmalı, olaylar netleştirilmelidir. Afet haberlerinin yazılmasında ve kamuoyuna ulaştırılmasında nesnel gerçeklere saygı gösterilmelidir (Bai, 2022: 86). Afet haberleri geniş bir duygu yelpazesini temsil etmekte ve yönlendirmektedir. Yüksek etkili afetlere ilişkin haberler genellikle dört ana duygu söylemiyle yazılmaktadır. Bir afet haberi genellikle afetin korkunç sonuçlarını tasvir eden bir korku söylemiyle başlamaktadır. Ortaya çıkan durum, şok edici acı görüntüler ile tanımlanır, izleyiciler ve okuyucular arasında harekete geçme isteğine yol açabilecek bir ahlaki şok duygusu ve korku yaratılmaya çalışılır. Korku söylemine, yaşlı ailelere ve topluluklara odaklanan keder söylemi eşlik etmektedir. Gazetecilik keder söylemi, yalnızca kişisel kayıp anlatılarında değil, giderek artan bir şekilde dayanışmayı güçlendirmeye çalışan kolektif yas ritüellerinde ve anma törenlerinde de ortaya çıkmaktadır. Bu tür anlatımlar, acıyı hafifletme ihtiyacına odaklanan ve rutin olarak kahraman bireylerin ve yardım kuruluşlarının çabalarını vurgulayan şefkat söylemine yol açmaktadır. Son olarak öfke söylemi, afetten etkilenenlerin öfkelerini veya felakete yanıt olarak daha geniş bir kamuoyu öfkelerini anlatan hikayeler aktararak suçlama ve sorumluluk sorularına odaklanmaktadır (Pantii, 2018). Bu ilkeler çerçevesinde, afetlerin meydana gelme nedenleri, etkileri, arama kurtarma çalışmaları, yaralılar ve kayıplar hakkında bilgi verilmesi önemlidir. Ancak medyanın bu süreçte haberlerde etik ilkelere uygun davranması, habere konu olan kişilerin özel hayatlarına saygı göstermesi, spekülasyondan uzak durması ve olayları dramatize etmemesi gerekmektedir. Ayrıca, medya kuruluşları, afetten etkilenen kişilerin mağduriyetlerini gidermek amacıyla bireylerin acil ihtiyaçlarını duyurmalı, yardım kampanyaları hakkında bilgiler vermelidir. Bu yolla, medya, afetlerin etkisinin azaltılması, bireylerin bilinçlenmesi ve toplumsal dayanışmanın artması konularında da fayda sağlamalıdır (Maral, 2023: 197). Tüm bu özellikleri taşıyan afet haberleri toplumsal hafızanın oluşması, doğru ve hızlı habere ulaşan bireylerin hızlı çözümler oluşturma açısından önemlidir.

Yöntem

Bu alışma, afet haberciliğini bir medya pratiği olarak incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve literatür taraması tekniklerini kullanmıştır. Doküman incelemesi, araştırmaya konu olan olgular ve olaylar hakkında bilgileri içeren yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır. Bu inceleme yönteminde hangi dokümanların seçileceği ve veri olarak kullanılabileceği araştırmanın problemi ile doğrudan ilişkilidir. Doküman incelemesi yöntemi ile gözlem ya da görüşmelere gerek olmadan birtakım veriler elde edilebilir. Bu durum da çalışmada, araştırmacının ihtiyacı olan veriyi gözlem ya da görüşme yapmadan elde edilmesine olanak sağlaması açısından önemlidir (Yıldırım vd., 2021: 189). Bu çalışmada, belgesel tarama bir başka adı ile doküman metodu kullanılarak veriler elde edilmiştir. Belgesel gözlem, doküman metodu, belgesel tarama isimleriyle de anılan bu metot, mevcut kayıt ve belgelerin sistematik olarak incelenmesini kapsamaktadır. Hemen her araştırma için kullanılan bu teknikte iki ayrı amaç ile belgesel tarama yapıldığından söz etmek mümkündür. Bunlardan biri genel tarama olarak da bilinen ve her çalışmanın olmazsa olmazlarından olan alanyazın ya da literatür taraması olarak da bilinen taramadır. Bu çalışmada da gerek çalışmanın önemine vurgu yapmak gerekse de çalışmaya kuramsal destek bulmak amacıyla literatür taraması yapılmıştır (Karasar, 2012: 184). Araştırmanın temel amaı, afet dönemlerinde haber üretim süreçlerini, etik ilkeleri, medya çalışanlarının karşılaştığı zorlukları ve afet haberlerinin özelliklerini değerlendirmektir.

Veri toplama sürecinde, afet haberciliği, kriz iletişimi, medya etiği ve afet yönetimi konularında yayımlanmış güncel akademik çalışmalar, medya raporları ve resmî kurumların (AFAD, UNDRR vb.) yayınları taranmıştır. Ayrıca, afet dönemlerinde medyanın rolü ve işlevleri, haber çerevesleri, etik sorunlar ve haber üretim süreçleriyle ilgili analizlere de yer verilmiştir.

Afetlerde Medyanın Rolü

Afetlerde iletişim konusu gerek afete müdahale edilmesi gerekse de afet sonrası sürecin sağlıklı ilerlemesi için oldukça önemlidir. Afetlerde iletişim konusu genellikle afet sonrası sürece vurgu yapılan bir konu gibi düşünölmekte, bu bakış açısına göre de afet meydana geldikten sonra gerçekleştirilen iletişim stratejileri ve afeti odağına alarak gerçekleştirilen iletişimler afet iletişimi olarak değerlendirilmektedir (Boztepe Taşkıran, 2023: 359). Oysa afet iletişimi afetin pek çok boyutunu kapsamaktadır. Bir afet meydana geldiğinde, medya öncelikli olarak uyarıları aktarmak, gerçekleşen olayın bir tanımlamasını yapmak, olaya dair toplumu bilgilendirmek durumundadır (Karahana, 2020: 82). Afet süreçlerinde toplumda bir kaos oluşması muhtemeldir ve böyle süreçlerde bireyler ve toplum kendini savunmasız hissetmektedir. Medya bu süreçte afetin ortaya çıkardığı bu belirsizliğin üstesinden gelinmesinde önemli rol oynamaktadır. Öte yandan medya afetten etkilenen toplumun normal yaşantısına dönebilmesi için kurumlarla ve kamuoyuyla iş birliği içinde çalışmaktadır (Puente vd., 2013: 1897). Karahana'nın (2020: 84) Baechler'dan aktardığına göre de medya doğal afetler öncesi ve sonrasında, halkın doğal afetler hakkında bilgilendirilmesi ve bilinendirmesi faaliyetlerinde, resmi kurum yetkilileri ile halk arasında iletişim kurmada, afetlerden kaynaklanan maddi ve manevi kayıpları azaltmada son derece önemli bir araçtır. Buradan da anlaşılmaktadır ki afetlerde iletişim sadece afet sonrasıyla ilişkili bir kavram değildir. Bunun aksine afet iletişimi afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında da içeren geniş bir kavramdır. Afet iletişimi henüz afet meydana gelmemişken afet riskine yönelik birtakım hazırlıklar yapma ile başlayan bir süreçtir (Boztepe Taşkıran, 2023: 359). Medyada afetlere ilişkin eğitim yayınlarına yer verilmesi, afetlerle mücadelede ve afetlere hazırlıkta oldukça önemli bir yere sahiptir. Medyanın geniş kitlelere ulaşma kapasitesi, doğal afet gibi kriz durumlarında bireylerin ve toplumların iyilik hali için kullanılabilecek kaynaklardan birisini de oluştırmaktadır. (Karahana, 2020: 82-83). Afetlerde iletişimin bir başka boyutu da ani ve yıkıcı olayın anlatısının gerçekleştiği afet haberciliğidir. Afete ilişkin ülke genelinde hatta

afetin büyüklüğüne göre dünya genelinde merak ve ilgi hakimdir. Afet haberciliği ile bu merakın giderilmesi gazetecilerin en temel görevlerindenir. Vatandaşların faydasına çalışan bu gazetecilik alanı, afetler konusundaki risklerin anlatılması ve afetle mücadele konusunda bilgiler verilmesi açısından önemlidir (Basmacı, 2023: 138).

Etkili bir afet iletifiminde hedef kitleyle ilgili aşamaya uygun iletifimler kurulmalıdır. Bu iletifimler genel olarak afete ilişkin risk iletifimi, afete yönelik yanıt iletifimi ve afet sonrası iyileştirme ve toparlanma iletifimi olarak sayılmaktadır. Ancak bu noktada afet iletifiminde risk iletifiminin önemine vurgu yapmak gerekmektedir. Risk iletifimi bağlamına uygun olarak sağlanırsa afetler konusunda önlemlerin alınması mümkün olabilir ve afet kaynaklı zararlar en aza indirilebilir. İlk aşama olan risk iletifiminde henüz bir afet gerçekleşmemiştir ancak afete hazırlık yapılması ve bu yolla zararların en aza indirilmesi amaçlanmaktadır (Boztepe Taşkıran, 2023: 360). Yakut'dan (2005: 1484) akt. Soydan ve Alpaslan (2014: 59) afet öncesinde yapılacak çalışmalara, toplumsal bilinçlendirme kampanyaları için çeşitli seminerler, konferanslar düzenlenmesi, zarar azaltma ve örgütsel hazırlık yapan kurumlarla medyanın iş birliği yaparak haber ve bilgilendirme sağlama, eğitim verme, belgeseller hazırlama, tartışma ve haber ağırlıklı programlara yer verilmesi, haberlerde uzman görüşlerinden bahsedilmesi örnek verilebilir.

İkinci aşamayı ise afete ilişkin yanıt iletifimi oluşturmaktadır. Bu aşamada devam eden afet durumuna yönelik tüm toplumsal aktörlerin bilgilendirilmesi söz konusudur (Boztepe Taşkıran, 2023: 360). Bu aşamada medya yaşanan afet konusunda yetkililere bilgi verme ve onların harekete geçmesini sağlama gibi görevlerde bulunmaktadır. Bunu yaparak afete bir an önce müdahale edilmesini sağlarken bir yandan da afetin insanların zihninde nasıl belirleneceğini de sağlamaktadır (Genç, 2008: 164). Bir afet olduğu zaman toplumda paniğin azaltılması, karşılaşılabilecek sorunlara dair uyarılar yapılması, halkın kendisini ve ailesini nasıl koruyacağına dair bilgilendirmelerde bulunulması da bu aşamayı kapsamaktadır (Kadıoğlu, 2008: 232). Afet sonrasında medyanın üstüne düşen görevler şöyle sıralanabilir;

- Kamuoyuna zamanında ve gerçek bilgiler sunmak,
- Kamuoyunu atılması gereken adımlar, yetkililer ve yardım grupları tarafından yapılanlar hakkında bilgilendirmek,
- İzole edilmiş veya mahsur kalmış kişi ve grupların durumlarıyla ilgili mesajları iletmek,
- Afetten etkilenen kişilerin arkadaş ve aileleriyle iletifimlerini kolaylaştırmak,
- Afetten kurtulanlarının ihtiyaçlarını duyurmak
- Afet nedeniyle yaşanabilecek yeni riskler hakkında halkı uyarmak olarak açıklanabilir (Jayasekara, 2015: 2).

Bu iletifimlerin üçüncü aşamasını ise, afet sonrası iletifimdir bu iletifim türünde iyileşme ve toparlanma sürecine vurgu yapılmaktadır (Boztepe Taşkıran, 2023: 360). Bu aşamada can güvenliğini koruyan, insan hassasiyeti öncelikli insani habercilik yapılması ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi önemlidir.

Afet dönemlerinde medyaya önemli görevler düşmesine rağmen medya, bilgiye ulaşma ve bilgiyi aktarma konusunda bazı engellerle karşı karşıya kalabilmektedir. Afet sonrası yaşanan kaos ortamında bir düzensizlik hakimdir ve bilgiye erişim ve okuyucuyla paylaşım konusunda sorunların ortaya çıkması, medyanın toplumsal sorumluluğunu yerine getirmesini engellemektedir (Puente vd., 2013: 1898). Bu engeller genel olarak lojistik sorunlar, insan ve ekipman eksikliği, enerji eksikliği, iletifimdeki kesintiler, hastalığa maruz kalma riski ve yiyecek eksikliği olarak sayılmaktadır. Afet durumlarında gazetecilerin karşılaştığı bir başka engel ise kendi duygusal durumlarıdır. Gazeteciler kendi bölgelerinde felaketlerle karşı karşıya kaldıklarında, sadece travmatik olayların tanıkları olmakla kalmayıp, olayın bizzat kurbanı da olabilirler. Ayrıca gazeteciler afet durumunun getirdiği kaygı ve stres durumuyla başa çıkmakta zorlanabilir ve psikolojik olarak bu süreçte yıpranabilirler (Puente vd., 2013: 1898).

Afetlerde medyanın; halka bilgileri aktarma, toplumu doğru bilgilendirme, bilgileri zamanında halka iletme faaliyetleri oldukça önemli taşımaktadır. Ancak afete ilişkin bilgi verilmemesi, bilgi saklanması veya yanlış bilgilendirmede bulunulması toplumda güvensizlik yaratıp, yersiz söylentilere neden olmaktadır. Medyanın bilimsel olarak doğruluğu kanıtlanmamış bilgileri halka sunması durumunda yanlış bilgilendirmeye yol açabilmektedir (Kadioğlu, 2008: 232). Afet sürecinde medya profesyonellerinin zamanla yarış hâlinde bilgiye ulaşma çabası, çoğu zaman doğru olmayan kaynaklara dayanan, doğru olmayan haberleri vermelerine neden olmaktadır. (Karahana, 2020: 86). Bu bağlamda haber ve gazetecilik daha da önem kazanmaktadır. Haberin en temel özelliği onun doğru olması gerekliliğidir. Bunun sağlanması adına gazetecilere düşen en büyük görev haber kaynağının güvenilir olmasıdır. Bu konuda Yapar Gönenç (2012: 85), Pulur'dan şöyle aktarır: "bir şeyi duyduktan sonra soruşturacaksınız, karşılıklı çift kontrol yapacaksınız, konunun uzmanlarıyla görüşeceksiniz, hedef alınan insanı bulacaksınız, ona da doğrulatacaksınız ancak bu işlerden sonra haber olabilir." demektedir. Yaşanan afetler sonrasında çok sayıda gazeteci afetten etkilenen bölgeye gitmekte burada yaşanan gelişmeleri kamuoyuna aktarmaktadır. Özellikle deprem gibi etki alanı geniş afet bölgelerinde haber konuları oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bu noktada habercilerden beklenen en temel özellik, afete ilişkin bilgilerin doğruluk ve dürüstlük ilkeleri gözetilerek verilmesidir. Afet haberciliği sırasında gazeteciler, afet alanında pek çok sorunla karşı karşıya kalabilir bu noktada medya çalışanlarının afet haberciliği eğitimi almış olması ya da afet konusunda tecrübeli meslek elemanlarının afet bölgelerinde göreve gönderilmesinin de önemli olacağı düşünülmektedir (Koluman vd., 2024: 207). Afetlerin haberleştirilmesinde dört mesleki zorluktan söz edilebilir. Bu zorluklar, bilgi eksikliği, özellikle yetkili ve uzmanların bulunamaması nedeniyle kaynak eksikliği, trajik hikayeleri haberleştirmede yaşanan birtakım zorluklar ve mağdurların destek ihtiyacı olarak sayılabilir (Puente vd., 2013: 1901).

Gazeteciler ulaştırdıkları haberlerle çoğu zaman olaya ilişkin tek haber kaynağı olabilmektedir. Bu bağlamda yazılan haber ile afetin insanların zihninde nasıl yer edineceğini sağladıkları da bilinmelidir. Bu durum örneklendirilecek olursa, Katrina kasırgası sonrası medyada kasırgadan özellikle siyahilerin, yaşlıların ve yoksulların etkilenecek hayatını kaybettiği teması yoğun biçimde verilmiş bu durum özellikle kasırganın etkileri ve kasırgaya müdahale sürecinde ırkçılık temasıyla işlenmiştir. Ayrıca bu tür afetler sonrasında medyada olayları çarpıtma, sansasyon yaratma ya da sansasyonel olay arama, olayın tamamının görülebileceği geniş bir perspektif yerine bir bölüme odaklanma gibi durumlarla da karşılaşmaktadır (Genç, 2008: 164). Bir afet haberinin nasıl bir çerçeve ile alındığı da önemlidir. Haberin nasıl sunulduğu, insanların afetin onları nasıl etkileyeceği, nasıl düşünceleri ve ne yapmaları gerektiği algısını değiştirebilir (Puente vd., 2013: 1899). Ayrıca haberin seçiminde etkili olan bir takım siyasi ilişkiler, medyanın sahiplik yapısı, ekonomik etkiler gibi konular basının toplum yararını gözetmeksizin kendi ekonomik çıkarlarını ya da ideolojilerine hizmet edebilir. Bu açıdan bakıldığında habere konu olan olay medya organının sahiplik yapısı, ideolojilerine ve amaçlarına göre farklılık göstermektedir. Ancak deprem gibi doğal afetler bu tür haber tutumlarının önüne geçmeli, hangi olayların gündemde tutulup tutulmayacağı medya organının ideolojisinden bağımsız olarak etik açıdan kararlaştırılmalıdır. Toplumun genelini ilgilendiren deprem, savaş, salgın gibi durumlarda toplumun üstün yararının medya tarafından korunması önem arz etmektedir (Özdemir vd., 2023: 192).

Bir afete dair haberler her zaman güncelliğini korumaktadır. Olayın oluşumu, olayın neden olduğu ya da olması muhtemel başka olaylar, ulaşılan yeni bilgiler bu güncelliği sağlarken haberlerde genellikle duygusal tepkilerin ön planda olduğu başlıklar ve metinler dikkat çekmektedir (Koç Akgül, 2017: 32). Bu duygusal etkiler hem medyanın hem de afete ilişkin insani anlatımların merkezinde yer almaktadır. Bu anlatı yöntemiyle medya, daha çok dikkat çekmeyi ve kişilerin olaylara şefkatle yaklaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bunun sonucunda da haberin ulaştığı kişiler ile uzaktaki acılarla arasında etkileşim kurulması sağlanır (Pantti, 2018). Kısa ve çarpıcı ve duygu yüklü haber başlıkları eşliğinde ölü ve yaralı sayıları, arama kurtarma çalışmaları, acıklı olaylar, afetten etkilenenlerin ve otoritelerin

tepkileri haberde yer bulmaktadır (Koç Akgöl, 2017: 33). Burada asıl amaç gazetecilerin haber verme rolünü yerine getirmesi olsa da bunun yapılış şekliyle ilgili zaman zaman eleştirildikleri noktalarda bulunmaktadır. Duygusalılığın ön planda olduğu afet durumlarında gazetecilerin objektif olabilmeleri hayli zordur. Gazetecinin afetten etkilenen kişilerle doğrudan iletişim halinde olduğu durumlarda hem gazeteci bu travmatik sürece daha da dahil olmuş olacak hem de şok ve panik içindeki afetzedelerden edindikleri bilgileri teyitsiz paylaşmak durumunda kalabilecektir (Yalçın, 2023: 190). Bu bağlamda gazeteciler için uyulması gereken etik konulardan biri de haberlerde kullanılacakları bilgileri, kriz yönetiminde yer alan, konuya hâkim, profesyonel meslek elemanlarından almaları olacaktır (Karahan, 2020: 86).

Gazeteciler ile mağdurlar arasındaki ilişkiden bahseden bir başka çalışmada benzer bir durumdan yola çıkmaktadır. Gazetecilerin şokta olan veya bir olaydan dolayı stres yaşayan kişilerle etkileşiminin güvenilir veri toplamayı zorlaştırabileceğini ve dolayısıyla bilgilendirici bir çalışma üretmeyi zorlaştırabileceğini açıklamaktadır. Ayrıca afet haberlerinde acı çekmeye ilişkin bilgiler haber kapsamının ön saflarında yer almakta ve bu durumda afetten etkilenen ve habere konu olan kişilerin mahremiyetlerini ihlal etmektedir. (Puente vd. 2013: 1899). Ayrıca gazetecilerin ya da bağlı bulundukları kurumlarının sahip oldukları ideolojik tutumları ve siyasi yönelimleri de haberin sunuluşunda karartma veya perdeleme gibi yöntemlere başvurulmasını beraberinde getirerek haberin temel ilkelerinden olan objektifliğe gölge düşürmektedir (Yalçın, 2023: 190). Bu noktada Green'in (Puante vd., 2013: 1897), insanları öldüren doğal afetin kendisi değil, insanları afet tehlikeleriyle karşı karşıya bırakan veya savunmasızlıklarını artıran sosyal ve politik kararlardır ifadesi dikkat çekmektedir. Gazeteci olaylara tek taraflı yaklaşmamalı, olayı tüm yönleriyle ele almalıdır. Haberi okuyacak okurun kendi kendine soracağı tüm sorulara haberinde yer vermiş olmalıdır. Bu doğrultuda haber, tarafsız, bağımsız ve yorumsuz olmalıdır. Duyguların habere katılması ya da duygusal bir dil benimsemesi tarafsızlık ilkesi ile ters düşmektedir. Haber herhangi bir kişi ya da kurumun çıkarlarını koruyacak ifadeler barındırmamalıdır (Yapar Gönenç, 2012: 86).

Medyanın bazı durumlarda meydana gelen afetlere teknolojik, politik veya ekolojik olarak yaklaşmaktan ziyade medyatik olaylar olarak yaklaşma eğiliminde olduğu düşünölmektedir. Oysa kamuoyu medyayı afete ilişkin merak ettiklerine cevap bulacağı bir merkez olarak görmektedir. Bu durum da medyanın bilgi veren rolü ile yakından ilişkilidir. Afetin aşamalarına ve etkilerine göre medyanın rolü de farklılaşmaktadır. Özellikle afet gerçekteştikten sonra ortaya çıkan müdahale aşaması, içerisinde ilginç dramatik olaylar barındırması nedeniyle medyanın en çok ilgisini çeken aşamalardandır. Müdahale aşaması medya tarafından olduğca ilgi görürken afetleri azaltma ve iyileştirme aşamalarını ise medyada daha az yer bulmaktadır (Genç, 2008: 164). Bu doğrultuda yaralıları için yapılan müdahalelerin yeterli olup olmadığı, afet bölgesinde gereken tedbirlerin ne ölçüde alındığı, afette hayatını kaybeden insanların kimlik tespiti ve defin işlemleri, insanların güvenli alanlara tahliyesinin nasıl yapıldığı, afet müdahale ekiplerinin hangi uzmanlardan oluştuğu gibi konularda açıklığa kavuşturulması önemli olan konular olmaktadır (Karahan, 2020: 86). Bu bakımdan medya çalışanları afet yönetimi konusunda bilgi sahibi olmalı ve afet gazeteciliği konularında eğitim almış olmalıdır. Toplumla iletişim kuracak yetkililer bunun için medyayı aktif bir biçimde kullanmalı, medya ise kendisine iletilen bilgileri sorgulayan ve kamuoyunun merak ettiklerini araştıran aktif bir yapıda olmalıdır. Bu biçimde çalışan bir medyanın afete müdahale edilmesinde ve afetin kontrol altına alınmasında büyük etkileri olacağı gibi halkın afet konusunda farkındalığının sağlanması da etkileri olacağı bilinmektedir (Soydan vd., 2014: 59).

Sonuç ve Öneriler

Afetler, toplumların sosyal, ekonomik ve psikolojik yapısını derinden etkileyen, ani ve yıkıcı olaylar olarak insanlık tarihinin kaçınılmaz bir gerçektir. Bu tür olağanüstü durumlarda medya, yalnızca bilgi aktaran bir araç olmanın ötesine geçerek, toplumsal dayanışmayı teşvik eden, kriz yönetimine katkı sunan ve kamuoyunun afetlere yönelik algısını şekillendiren bir

aktör haline gelmektedir. Afet haberciliği, bu bağlamda, haber üretim süreçlerinin, etik sorumlulukların ve toplumsal etkilerin özel bir inceleme alanı olarak öne çıkmaktadır.

Çalışmada ortaya konduğu üzere afetlerin tanımı ve sınıflandırılması konusunda farklı yaklaşımlar bulunsa da afetlerin ani gelişen, toplumun başa çıkma kapasitesini aşan ve ciddi can ve mal kayıplarına yol açan olaylar olduğu konusunda ortak bir görüş hâkimdir. Özellikle deprem gibi doğal afetler hem etkilediği insan sayısı hem de yol açtığı yıkım bakımından medyanın gündeminde geniş yer bulmaktadır. Afetlerin haberleştirilmesi, yalnızca olayın aktarılması değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın inşası, kriz yönetimi süreçlerinin desteklenmesi ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi açısından da kritik öneme sahiptir.

Afet haberciliği, haberin doğruluğu, zamanlılığı, önemliliği ve toplumsal ilgiyi çekmesi gibi temel habercilik değerlerinin yanı sıra, etik ilkelere bağlılık ve mağdurlara saygı gibi özel sorumluluklar da gerektirmektedir. Afet dönemlerinde bilgiye erişim, haberin hızlı ve doğru biçimde aktarılması, kamuoyunun paniğe kapılmasını önleyecek bir dilin kullanılması ve spekülasyondan uzak durulması, medya kuruluşlarının temel görevleri arasında yer almalıdır. Ayrıca, afet öncesi risk iletişimi, afet sırasında kriz iletişimi ve afet sonrası iyileşme süreçlerinde medyanın rolü, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve afetlerin etkilerinin azaltılması açısından hayati öneme sahiptir.

Bununla birlikte, afet haberciliği sürecinde medya çalışanlarının karşılaştığı yapısal ve psikolojik zorluklar, bilgiye erişimde yaşanan engeller, haber kaynaklarının güvenilirliği ve medya kuruluşlarının sahiplik yapısı gibi faktörler, haberlerin sunuluş biçimini ve toplumsal etkisini doğrudan etkilemektedir. Medyanın gündemi çerçevesinde bakıldığında ise, medyanın hangi konuları öne çıkardığı, hangi temaları vurguladığı ve hangi aktörlere söz verdiği, kamuoyunun afetlere yönelik algısını ve toplumsal tepkileri şekillendirmektedir.

Sonuç olarak, afet haberciliği, yalnızca bir haber üretim pratiği değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk ve etik duyarlılık gerektiren bir alandır. Medyanın afet öncesinde toplumun hazırlanması, afete karşı alınacak önlemler ve tedbirler konusunda bilgilendirme görevleri bulunmaktadır. Bunun yanında medya afet dönemlerinde doğru ve tarafsız bilgi akışının sağlanması, toplumsal dayanışmanın teşvik edilmesi ve kriz yönetimine katkı sunulması rolleri ile vazgeçilmezdir. Bu nedenle, medya çalışanlarının afet haberciliği konusunda eğitilmesi, etik ilkelere bağlı kalınması ve toplumsal yararın gözetilmesi, afetlerin etkilerinin azaltılması ve toplumsal hafızanın sağlıklı biçimde oluşması için büyük önem taşımaktadır.

Bu konunun odak noktası olan basına, kamu kurumlarına, afet sonrası koordinasyonun sağlanmasında görevli yetkililere ve bu konuda çalışma yapmayı planlayan araştırmacılara birtakım önerilerde bulunmak da yerinde olacaktır. Bu öneriler şöyle sıralanabilir:

Medya çalışanlarına yönelik afet haberciliği, kriz iletişimi ve etik konularında düzenli eğitim programları oluşturulmalıdır. Üniversitelerin iletişim fakültelerinde afet haberciliği dersleri zorunlu hale getirilmelidir. Basın meslek örgütleri ve medya kuruluşları, afet dönemlerinde uyulması gereken etik ilkeleri güncellemeli ve bu ilkelere uyumu denetlemelidir. Özellikle mağdur hakları, mahremiyet ve hassas grupların korunması konularında standartlar netleştirilmelidir. Afet anlarında yayılan bilgilerin doğruluğunu teyit edecek hızlı ve güvenilir doğrulama mekanizmaları kurulmalıdır. Medya kuruluşları, resmî kurumlarla iş birliği içinde çalışarak yanlış bilgi yayılımını en aza indirmelidir.

Afet yönetimiyle ilgili kamu kurumları ve medya arasında etkin bir iletişim ve koordinasyon ağı oluşturulmalıdır. Bu sayede, kamuoyuna iletilen bilgilerin tutarlılığı ve doğruluğu sağlanmalıdır. Sosyal medya platformlarında afet dönemlerinde yayılan içeriklerin denetimi ve doğrulanması için özel ekipler kurulmalı, medya okuryazarlığı kampanyalarıyla halkın bilinç düzeyi artırılmalıdır. Afet haberlerinde kullanılan dilin ve görsellerin, toplumda travma ve panik yaratmamasına özen gösterilmelidir. Medya kuruluşları, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarıyla iş birliği yaparak yayın politikalarını gözden geçirmelidir. Afet haberciliği alanında daha fazla akademik araştırma yapılmalı, medya uygulamaları bilimsel veriler ışığında geliştirilmelidir. Özellikle yerel medya ve yeni medya uygulamalarının afet dönemlerindeki rolü derinlemesine incelenmelidir.

Araştırma Etiği / Research Ethics

Bu araştırma insan araştırmalarının doğrudan gerçekleştirilmediği ve dokümanlara dayalı bir araştırmadır. Etik Kurul İzni gereksinimi doğmamıştır.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Yazarlar çalışmaya eşit katkı sunmuştur.

Çıkar Çatışmaları / Competing Interests

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir.

Araştırma Fonlaması / Research Funding

Bildirilmedi.

Veri Erişilebilirliği / Data Availability

Uygulanamaz.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış hakemler tarafından değerlendirildi.

Orcid

Gülten Acar <https://orcid.org/0000-0003-3708-9136>

Tamer Kavuran <https://orcid.org/0000-0001-8332-9802>

Kaynakça

- AFAD (2024). Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi. *Doğal afetler*, <https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler> adresinden erişilmiştir.
- AFAD (2024, Ekim). Açıklamalı Afet Yönetimi Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> adresinden erişilmiştir.
- Arslan, E. (2019). *Kitle iletişim kuramları çerçevesinde medya ve haber*. Konya: Literatürk Academia.
- Aslan, K. (2002). *Haberin yol haritası*. İstanbul: Anahtar kitaplar yayınevi.
- Ata, F. (2023). Afet haberciliği: Kahramanmaraş merkezli depremler sürecinde sosyal medyaya yönelik bir değerlendirme. *TRT Akademi*, 8(18), 606-629.
- Ayan, V. M. ve Keten, E. T. (2023). Medyanın yapısal sorunları bağlamında afet haberciliği: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş deprem haberlerinin gazetelerde çerçevelenmesi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi (NOHU İFAD)*, 2(2), 116-132.
- Aziz, A. (2022). *İletişime giriş*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bai, S. (2022). Mainstream media agenda setting in disaster events. *Journal of Emergency Management and Disaster Communications*, 3(2), 83-98.
- Basmacı, G. (2023). Doğal afet haberlerinde çocuk fotoğraflarının kullanımı: Kahramanmaraş depremi örneği. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 7(3), 135-148.
- Boztepe Taşkıran, H. (2023). Afet iletişimi nedir, ne değildir?. *Yeni Medya Dergisi*, 14(2), 359-363.
- Budak, E. (2023). Türk medyasının depremle imtihanı: Kahramanmaraş depremini afet haberciliği üzerinden değerlendirmek. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (egifder)*, 11(2), 1087-1113.
- Chaturvedi, M. ve Shah, D. (2023). Role of mass media academiain disaster resilience. *Indian Journal of*

Community Health, 35(3), 255-257.

- Coşkun, M. (2020). Kriz zamanlarında haber üretim süreci: 15 Temmuz 2016 Darbesi'nde gazetecilik pratiği. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 48, 274-290.
- Çetinkuş, H. ve Keleş, N. (2018). *Muhabir habercinin temel kitabı*. Ankara: Anadolu Ajansı Yayınları.
- Demir, D. H. ve Balcı, E. V. (2019). Kriz haberciliği ve etik sorunsalı. *Yeni Düşünceler*, 11, 48-56.
- Dönertaş, A.S. (2006). *Afet yönetimi kapsamında güvenli yerleşim yerlerinin tasarımı için kentsel tasarım standartlarının geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Durgeç, P. (2024). Temel gazetecilik kavramlar, teknikler, yenilikler. Yavuz Bayram (Ed.), *Haber değeri kavramı üzerine bir değerlendirme* içinde (127-141). Ankara: Akademisyen Kitapevi.
- Eldem Anar, Ü. İ. (2021). Sosyal medya ortamında yer alan afet haberlerinde etkileşim; İzmir depremi örneği. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(3), 1129-1147.
- Erdoğan, İ. (2014). *Medya teori ve araştırmaları*. Ankara: Erk Yayınları.
- Ergünay, O. (1995). Afet yönetiminde verimli kaynak kullanımı için gerekli kuramsal ve yasal çerçeve. Türkiye Mühendislik Haberleri. *TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şube*, 379, 9-13. <https://izmir.imo.org.tr/TR,83932/afet-yonetiminde-verimli-kaynak-kullanimi-icin-gerekli-kuramsal-ve-yasal-cerceve---oktay-ergunay.html> adresinden erişilmiştir.
- Erkan, E. A. (2010). *Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye'de yaşanan sorunlar*. Ankara: Devlet planlama teşkilatı yayınları.
- Genç, F. N. (2008). Kriz iletişimi: Marmara depremi örneği. *Selçuk İletişim*, 5(3), 161-175.
- Gezgin, S. ve Çiftçi H. (Ed.) (2020). *Dijital çağda değişen gazete ve gazetecilik*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Hardjosoekarto, S., Yovani, N. & Santiar, L. (2013). Institutional strengthening for the role of mass media in disaster risk reduction in Japan and Indonesia: An application of SSM-Based action research. *Syst Pract Action Res*, 27, 227-246.
- Houston, J. B; Schraedley M.K; Worley, M. E.; Reed, K.; Saidi, J. (2019). Disaster journalism: fostering citizen and community disaster mitigation, preparedness, response, recovery, and resilience across the disaster cycle. *Disaster DI*, 43(3), 283-292.
- Jayasekara, A. H. D. (2015) Disaster reporting in print media. *International Journal of Scientific Research and Innovative Technology*, 2(9), 1-5.
- Kadioğlu, M. (2008). Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri. M. Kadioğlu, E. Özdamar (Ed.) *Toplumda afet bilincini artırma yöntemleri* içinde (s.223-242). Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Kadioğlu, M. (2011). *Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek en kötüsünü yönetmek*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Kanlı, İ. B. ve Ünal, Y. (2004). Üst düzey planlama sistemi ve afet yönetim ilişkileri. *İTÜ Dergisi Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 3(1), 103-112.
- Karahan, G. (2020). Afetlerde ve insan eliyle yaratılan travmalarda psiko-sosyal destek çalışmaları. *Afetlerde medya ile ilişki* içinde (s.77-92). Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi. Ankara: Bizim Büro Matbaacılık.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Koç Akgül, S. (2017). Olağanüstü durumlar, iletişim ve habercilik yaklaşımları. *TRT Akademi*, 2(3), 6-47.
- Koç, S. (2006). 1923-2000 yılları arasında Türkiye'de yaşanan doğal afetlere ilişkin Türk basınında haber yapılanması ve afet söylemleri. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 8, 84-115.
- Koluman, H., Özşirin, S., Aslan, P. (2024). Kriz anlarında kitle iletişim araçları: Afet dönemlerinde televizyon yayıncılığı üzerine bir araştırma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(1), 205-225.
- Kök, H. (2023). Afetlerde kriz yönetimi ve sosyal hizmet örgütleri. *İstanbul Zaim Üniversitesi Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(1), 1-17.
- Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınevi.

- Özdemir, M. ve Maral, T. (2023). 'Hürriyet', 'Sabah' ve 'Cumhuriyet' gazetelerinin Kahramanmaraş depremi sonrasında bilişsel yapı bağlamında karşılaştırılması. *Etkileşim*, 12, 190-215.
- Özmen, R. (2016). *Afet sonrası iyileştirme sürecinde devletin rolü*. T.C. Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi.
- Pantti, M. (2018). Crisis and disaster coverage. *The International Encyclopedia of Journalism Studies*, 1-8.
- Puente, S., Pellegrini, S. Grassau, D. (2013). How to measure professional journalistic standards in television news coverage of disasters? 27-F Earthquake in Chile. *International Journal of Communication*, 7, 1896-1911.
- Sancı, D. (2023). *Kriz haberciliği bağlamında deprem haberlerinin incelenmesi: 2020 İzmir depremi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Schneider, W. ve Raue, P. J. (2002). *Gazetecinin el kitabı* (I. Akgün, Çev.). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Shaluf, İ. M. (2007). Disaster types. *Disaster Prevention and Management*, 16(5).
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Journal of Social Sciences*, 7, 53-64.
- Sreedharan, C., Thorsen, E. ve Sharma, N. (2019). *Disaster journalism building media resilience in Nepal*. Nepal: Anweshan Pvt Ltd.
- Sucu, İ. (2020). İletişimde yeni medyanın getirdiği değişimler, gazetecilik ve haber iletişimde dönüşüm. S. Gezin, H. Çiftçi (Ed.). *Dijital çağda değişen gazete ve gazetecilik içinde* (39-67). Ankara: İksad Yayınevi.
- Tierney, K. (2019). *Disasters: A sociological approach*. New York: John Wiley & Sons.
- Tokgöz, O. (1981). *Temel gazetecilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2024, Mayıs). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- UNDRR (2024). Birleşmiş milletler afetlerin azaltılması stratejisi. <https://www.undrr.org/terminology/disaster> adresinden erişilmiştir.
- UNDRR (2024). Sendai afet riskinin azaltılmasına ilişkin çerçeve 2015-2030. <https://www.undrr.org/terminology/disaster> adresinden erişilmiştir.
- Ünal, F.M., Sıtkı Büyük, Ş. Ve Orhan, R. (2023). Olağanüstü dönemlerde habercilik. *TRT Akademi*, 8(18).
- Yalçın, E. (2023). Doğal afetlerin doğal olmayan sonuçları: Gazetelerin deprem haberciliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 78, 188-210.
- Yang, X., Zhang, Z. (2023). Agenda setting in media coverage of natural disaster exogenous events: The 9.5 Sichuan Ganzi Luding Earthquake as an example. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 5(3), 35-39.
- Yapar Gönenç, A. (2012). Medya ve haber. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 14, 77-89.
- Yapku, T. (2024). Temel Gazetecilik kavramlar, teknikler, yenilikler. Y. Bayram (Ed.) *Savaş ve kriz gazeteciliği* (s.449-464) Ankara: Akademisyen Kitapevi.
- Yavuz, Ö. (2014). *Afetler sonrası yapılan sosyal yardımlar ve hizmetler*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2012). Türkiye'de afetlerde karşılaşılan sorunlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 61-81.